

Latvijas ilgtspējīga attīstība: analīze par nevalstisko organizāciju iespējām līdzdarboties

Papildinājums Latvijas valdības
ziņojumam par Ilgtspējīgas attīstības
mērķu ieviešanu Latvijā

Satura rādītājs

Kopsavilkums	5
Ievads	7
Ziņojuma izstrādes process	10
Pateicības	13
1. Pilsoniskās sabiedrības nozīme attīstībā	14
1.1. Cilvēkdrošība	15
1.2. Sociālais kapitāls.....	17
2. Latvijas mērķi, prioritātes un to ieviešana	21
2.1. Latvija2030	22
2.2. Nacionālais attīstības plāns.....	25
2.3. IAM kartēšana.....	29
3. Neatstāt nevienu aiz muguras	34
3.1. Nabadzības mazināšana.....	35
3.2. Nevienlīdzības mazināšana	37
3.3. Dzimumu līdztiesība.....	39
3.4. Jaunatne	41
4. Institucionālais mehānisms	43
4.1. Valdības dialogs.....	44
4.2. Politiskā uzraudzība.....	47
5. Sabiedrības informēšana un izglītošana	48
6. Globālā atbildība	52

Latvijas Platforma attīstības sadarbībai LAPAS ir dibināta 2004. gadā un apvieno 34 nevalstiskās organizācijas, tai skaitā, nacionāla mēroga apvienības, asociācijas un sadarbības tīklus, kas darbojas globālās izglītības vai attīstības sadarbības jomā.

Ziņojuma autors:

Latvijas Platforma attīstības sadarbībai

Publikācijas saturs ir autora Latvijas Platforma attīstības sadarbībai atbildība un neatspoguļo Eiropas Savienības viedokli.

Ziņojumā izmantoto fotogrāfiju autortiesības pieder LAPAS, ziņojumā minētajām organizācijām un personām, vai publiski pieejamiem informācijas avotiem.

Publikāciju līdzfinansē Eiropas Komisija.

Secinājumi un turpmākie soļi	56
17 Ilgtspējīgas attīstības stāsti	59
1. MĒRĶIS: Ilze Skuja.....	60
2. MĒRĶIS: Agita Kraukle	62
3. MĒRĶIS: Madara Mazjāne.....	64
4. MĒRĶIS: Alīna Karpeļceva.....	66
5. MĒRĶIS: Džemma Sudraba	68
6. MĒRĶIS: Elīna Kolāte	70
7. MĒRĶIS: Kārlis Grīnbergs	72
8. MĒRĶIS: Baiba Altena.....	74
9. MĒRĶIS: Emīls Lukjanskis	76
10. MĒRĶIS: Andrs Hermanis	78
11. MĒRĶIS: Kaspars Spunde	80
12. MĒRĶIS: Krišjānis Liepa	82
13. MĒRĶIS: Daiga Krūmiņa	84
14. MĒRĶIS: Sanita Rībena	86
15. MĒRĶIS: Zane Ruģēna	88
16. MĒRĶIS: Miks Muižarājs.....	90
17. MĒRĶIS: Imants Breidaks.....	92
Paula un Emīls Anškeni.....	94

Kopsavilkums

Godprātīgi iezīmējot daļu no izaicinājumiem, Latvijas valdības Brīvprātīgais nacionālais ziņojums par Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu nosaka arī virkni pozitīvas attīstības virzienu ilgtspējīgai attīstībai. Tomēr bez seguma nacionāla mēroga dokumentos un institucionālā mehānisma, šie var palikt tikai “skaisti vārdi uz papīra”, kā tas ir gadījies ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju Latvija2030.

Stagnējoša salīdzinoši augsta ienākumu nevienlīdzība, politiskās gribas trūkums veidot atbalsta mehānismus augsta nabadzības riska grupām, jauna veselības aprūpes sistēmas reforma, kas ietekmēs tieši mazāk nodrošinātākās grupas, apliecina, ka Nacionālā attīstības plāna 2020 “ekonomiskais izrāviens” bez sabalansētas attīstības kalpo tikai šaurām sabiedrības grupām.

Pilsoniskā dialoga aizstāšana ar sociālo dialogu, finanšu pieejamības mazināšana, ieviešot nepārdomātu nodokļu reformu un samazinot ārvalstu finansējuma apjomu, tiesiskās vides sašaurināšanās NVO ir sekas pilsoniskās sabiedrības nozīmes sarukumam ekonomisko interešu vārdā.

Nevalstisko organizāciju ziņojums pēc līdzīgas struktūras kā valdības ziņojums analizē Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanas procesu no nacionālās attīstības plānošanas perspektīvas, kā arī iezīmē specifiskus jautājumus – “neatstāt nevienu aiz muguras” principu, institucionālo mehānismu, sabiedrības informēšanu un globālo atbildību.

Ziņojuma otrajā daļā ietverti 17 Latvijas cilvēku stāsti par to, kā viņi padara šo pasauli ilgtspējīgāku un labāku.

Ievads

2015. gada nogalē ANO pieņēma 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (turpmāk – IAM) jeb Globālos mērķus. Tie tika izstrādāti ilgstošā procesā, iesaistot arī sabiedrību visā pasaulē. Mērķi ir daļa no globālās vienošanās par pasaules attīstību līdz 2030. gadam jeb **Dienaskārtība 2030** (*Agenda 2030* – angļu val.).

Atšķirībā no Tūkstošgades attīstības mērķiem, šie mērķi ir **universāli** – attiecināmi uz visām valstīm un pasauli kopumā. Katrai valstij ir jāmeklē gan nacionāla mēroga ieviešanas mehānismi, gan jāuzņemas globālā atbildība par mērķu īstenošanu pasaulē – pastāv dažādas politikas jomas, kurās caur nacionālām vai lokālām rīcībām mēs ietekmējam plašākas norises. Tā ir tā sauktā **politiku saskaņotība ilgtspējīgai attīstībai** (*Policy coherence for sustainable development* – angļu val.). Piemēram, Latvijas finanšu sektora uzraudzība ietekmē pārnacionālās finanšu plūsmas, kas tālāk ietekmē citu valstu attīstības iespējas.

Katram no 17 mērķiem ir virkne **apakšmērķu un sasniegšanas indikatori**. Var būt situācija, ka kāds no apakšmērķiem vai indikatoriem nav aktuāls nacionālā līmenī, tomēr vienlaikus tas tiek ietekmēts netieši, piemēram, caur rīcību klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes mazināšanai.

Vienlīdz būtiski ir arī caurviju principi, kas nodrošināmi visu mērķu ieviešanā – tā sauktie 5 P (angļu valodā – *People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership*):

CILVĒKI

Izskaut nabadzību un badu, nodrošināt visiem cilvēkiem iespēju īstenot viņu potenciālu ar cieņu un līdztiesību veselīgā vidē.

PLANĒTA

Aizsargāt planētu no degradācijas, veicinot ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, ilgtspējīgi apsaimniekojot tās dabas resursus un veicinot steidzamus pasākumus klimata pārmaiņu jomā, lai planēta varētu apmierināt pašreizējo un nākamo paaudžu vajadzības.

LABKLĀJĪBA

Nodrošināt visiem cilvēkiem iespēju dzīvot pārticībā un labklājībā, atbalstīt tādu ekonomikas, sociālo un tehnoloģiju attīstību, kas notiek saskaņā ar dabu.

PARTNERĪBA

Piesaistīt programmas īstenošanai vajadzīgos resursus, veidojot globālo partnerību, kas balstīta uz solidaritāti, īpaši vērsta uz visnabadzīgāko un vismazāk aizsargāto cilvēku vajadzībām.

MIERS

Veicināt miermīlīgas, taisnīgas un iekļaujošas sabiedrības, kurās nav baiļu un vardarbības.

Katra valsts kopš 2015. gada strādā pie IAM ieviešanas **nacionālajā līmenī**. Arī Latvija kā atbildīga valsts, Eiropas Savienības un OECD dalībvalsts ir strādājusi pie IAM izvērtēšanas un integrācijas valsts attīstības plānošanā. Šo procesu ir koordinējis Pārresoru koordinācijas centrs, kas ir vadošā valsts attīstības plānošanas iestāde Latvijā. Vienlaikus dažādas aktivitātes ir veikušas arī citas puses – pašvaldības, uzņēmumi, nevalstiskās organizācijas un cilvēki.

Šis ziņojums koncentrējas uz IAM ieviešanas procesa analīzi **nevalstisko organizāciju perspektīvās** (turpmāk – NVO), uzsverot atsevišķus būtiskus aspektus papildus valdības Brīvprātīgajam nacionālajam ziņojumam par IAM ieviešanu Latvijā.

Ziņojuma struktūra ir veidota līdzīgi valdības ziņojumam:

- pilsoniskās sabiedrības attīstības prioritātes – sociālais kapitāls un cilvēkdrošība;
- galvenie attīstības plānošanas dokumenti un izaicinājumi no NVO perspektīvas;
- IAM integrēšana nacionālajā attīstības plānošanā un būtiskākie izaicinājumi;
- horizontālā principa “neatstāt nevienu aiz muguras” ieviešana, tai skaitā, dzimumu un jaunatnes jautājumi;
- IAM ieviešanas institucionālā mehānisma analīze;
- sabiedrības informēšana un izglītošana par IAM;
- globālās atbildības perspektīva.

2019. gadā tiks uzsākta jaunā Nacionālā attīstības plāna izstrāde, 2018. gada oktobrī Latvijā notiks nacionālā parlamenta vēlēšanas. LAPAS izsaka cerību, ka šajā ziņojumā ietvertā analīze un izstrādātie priekšlikumi kalpos par pamatu attīstības plānošanas procesa un satura pilnveidei, ņemot vērā iedzīvotāju vajadzības un ilgtspējīgas attīstības principus.

Ziņojuma izstrādes process

Latvijas nevalstiskās organizācijas aktīvu iesaisti Ilgtspējīgas attīstības mērķu kontekstā uzsāka jau 2014. gadā, kad dažādu jomu NVO sadarbojās pozīciju izstrādē **post-2015** procesam. Konsultācijas ar sabiedrību vadīja Ārlietu ministrija, savukārt nevalstisko organizāciju pusē aktīvi iesaistījās Latvijas Platforma attīstības sadarbībā (turpmāk – LAPAS) un nozariskas NVO, piemēram, dzimumu līdztiesības jomā.

2015. gadā Latvijas Prezidentūra Eiropas Savienības Padomē ļāva LAPAS mobilizēt papildu resursus iesaistei ricībpolitiku plānošanā, līdzdalībai Eiropas un globālā mēroga aktivitātēs ilgtspējīgas attīstības un ārlietu jautājumos, piemēram, par finansējumu attīstībai. Tika izstrādāts arī **ziņojums par nefinanšu resursiem attīstībai¹ un globalizācijas metodoloģija** darbam ar sabiedrības grupām Latvijā.²

Balstoties uz globalizācijas metodoloģiju, arī pēc 2015. gada kopā ar savām biedru organizācijām, vides organizācijām, Latvijas Pašvaldību savienību un citiem partneriem, LAPAS turpināja **izglītēt sabiedrību par ilgtspējīgas attīstības mērķiem**, kā arī organizēt starptautisku sadarbības pasākumus IAM ieviešanai.

Paralēli nevalstisko organizāciju darbam, arī pašvaldības ieviesa tematiskus pasākumus un projektus, darbojās neformāla valsts pārvaldes darba grupa pie Pārresoru koordinācijas centra.

2017. gada nogalē, kad tapa zināms lēmums, ka Latvija sniegs **brīvprātīgo nacionālo ziņojumu** (turpmāk – BNZ) par IAM ieviešanu, LAPAS uzsāka aktīvu komunikāciju ar Pārresoru koordinācijas centru (turpmāk – PKC) un iesaistījās BNZ procesos globāli – apgūstot citu valstu praksi, sekojot līdzi starptautiskiem ieteikumiem un tamlīdzīgi.

2017. gada 28. novembrī LAPAS sadarbībā ar biedriem – Zaļo brīvību un Izglītības iniciatīvu centru, organizēja **starptautisku semināru** par BNZ izstrādi. Ar Zviedrijas vēstniecības atbalstu tajā piedalījās Zviedrijas Ārlietu ministrijas pārstāve, kas dalījās ar pieredzi Zviedrijas BNZ izstrādē. Pasākumā piedalījās arī Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas vadītāja, Saeimas deputāti, ministriju un pārvaldes iestāžu, pašvaldību un NVO pārstāvji. No pārvaldes puses prezentāciju sniedza arī PKC, ar starptautisko NVO praksi dalījās LAPAS. Šis pasākums uzskatāms par pagrieziena punktu NVO līdzdalības procesā BNZ izstrādē.

Decembrī LAPAS piedalījās un sniedza informāciju par NVO līdzdalību Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas un Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda padomes sēdēs. Gada nogalē NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda padomes sēdē PKC aicināja atklātā procesā izvirzīt NVO pārstāvju dalībai neformālā darba grupā BNZ izstrādei.

Neformālajā darba grupā tika iekļauti vairāki NVO pārstāvji, tai skaitā, pieci LAPAS biedru pārstāvji – Zaļā Brīvība (vide), Latvijas Lauku forums (reģionālā attīstība), Esi labs! (jaunatne un kopienu sadarbības attīstība), Izglītības iniciatīvu centrs (izglītība), Korporatīvās sociālās atbildības platforma (privātais sektors). Darba grupas process bija atvērts, taču laika ierobežojums kavēja plašāku konsultāciju iespējamību ar visu nevalstisko organizāciju sektoru. Kaut LAPAS plaši informēja NVO par līdzdalības iespējām dažādās ziņu lapās, sociālajos medijos un citos kanālos, NVO aktivitāte bija ļoti zema.

1 <http://lapas.lv/en/our-works/presidency-project/research/>

2 <http://lapas.lv/en/our-works/presidency-project/globalization-methodology/>

Tam ir iespējami vairāki iemesli:

- 1) arvien ir zema NVO informētība par IAM, savu lomu to sasniegšanā;
- 2) līdzšinējos attīstības plānošanas procesos NVO iesaiste un atgriezeniskā saikne ir bijusi zema, tāpēc NVO nevēlas iesaistīties;
- 3) NVO vairāk sadarbojas nozarpolitiku līmenī, jo nav attīstīti valsts līmeņa plānošanas procesi ar NVO iesaisti.

NVO ziņojuma izstrāde tika veikta divās daļās – aicinot NVO sniegt savas politikas pozīcijas par konkrētiem IAM un daloties ar labās prakses piemēriem par mērķu ieviešanu dažādās jomās. Līdzīgi kā valdības ziņojuma gadījumā, arī NVO ziņojuma izstrādē iesaistījās salīdzinoši maz organizāciju, kas apliecina nepieciešamību turpināt strādāt pie informēšanas par IAM ieviešanu pilsoniskās sabiedrības sektorā, īpaši, ārpus vides un attīstības jomas.

Pateicības

LAPAS izsaka pateicību visām savām biedru organizācijām par aktīvu iesaisti ziņojuma izstrādes procesā, kā arī sadarbības partneriem – Latvijas Pašvaldību savienībai, UNESCO Latvijas Nacionālajai komisijai, Latvijas Pilsoniskajai aliansei, Latvijas Jaunatnes padomei.

Personīgs paldies Rutai Zilverei, Robertam Osim, Ivetai Ķellei, Kristīnei Zonbergai, Ilzei Dalbiņai, Mudītei Priedei, Elitai Kressei, Ingai Belousai, Daigai Zaķei, Agitai Haukai, Kristiānai Plātei, Andrim Gobiņam, Agnesei Alksnei, Santai Krastiņai, Jānim Brizgam, Krišjānim Liepam, Elgaram Felcim.

Paldies mūsu pastāvīgajiem reģionālajiem partneriem – izglītības iestādēm, bibliotēkām, jaunatnes centriem un kultūras namiem, kuri aktīvi iesaistās LAPAS ilgtspējīgas attīstības pasākumu organizēšanā reģionos.

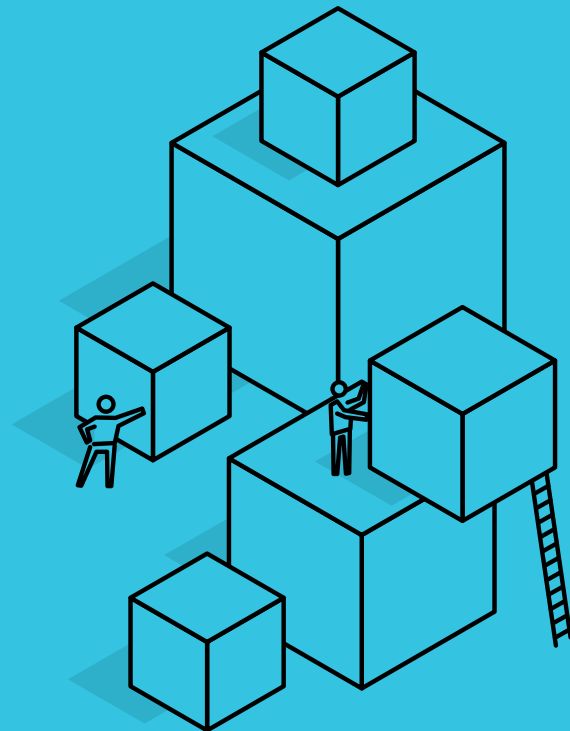
Īpašs paldies LAPAS darbiniekiem – Sandrai Rubenei, Ievai Strazdiņai, un praktikantiem – Jessica Oudmaijer, Alina Mihaela Mures, Luddovico Ruggieri, Giulia Di Marco, Zelmāi Sergejevai par nesavtīgām darba stundām.

Katrs stāsts, ko esam uzklusījuši, ir iedvesmojis mūs turpināt strādāt labākai pasaulei un apkopot vēl daudz citu iniciatīvu par cilvēku un interešu grupu, nevalstisko organizāciju, kopienu un sociālo kustību spēku mūsu Latvijas attīstībai. Meklējiet tos www.lapas.lv sadaļā Globālie mērķi.

Paldies visiem, kas ir atsaukušies mums savus stāstus izstāstīt!

1.

Pilsoniskās sabiedrības nozīme attīstībā

Plānojot valsts attīstību, cilvēks bieži tiek uzverts kā **resurss kopējās labklājības veicināšanai** – veiksmīgs uzņēmējs, uzcītīgs darba ņēmējs, atbildīgs politiķis, priekšzīmīgs skolēns un tamlīdzīgi. Lai kurā lomā mēs būtu mūsu valstī, mēs primāri esam **cilvēki** – ar savām iespējām un neveiksmēm, bažām un rūpēm, sasniegumiem un prieka mirkļiem.

Lai panāktu **pārmaiņas** visos līmeņos, ir jāstiprina arī paša cilvēka spēja un atbildība būt līdzdarbīgai globālās un nacionālās attīstības daļai.

Pilsoniskā sabiedrība – nevalstiskās organizācijas, interešu grupas, kopienas, sociālās kustības un iniciatīvas, – sekmē cilvēka pilnvērtīgu un efektīvu iesaisti savā un valsts attīstībā.

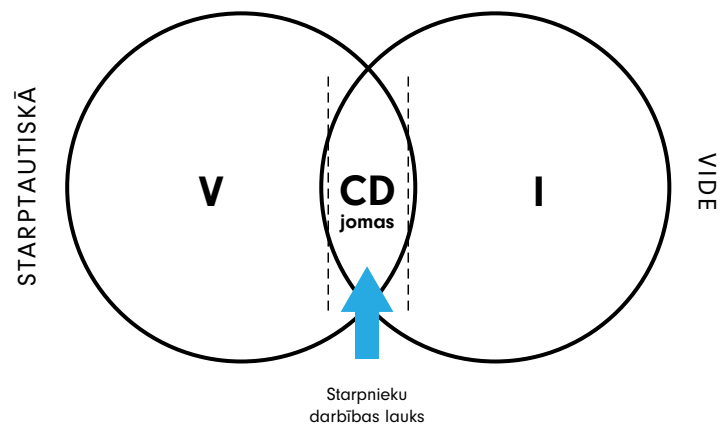
1.1. Cilvēkdrošība

Latvijas attīstības plānošanas dokumenti izvirza principu – **cilvēks centrā**. Vienlaikus nozīmīga ir arī pieeja, kā valsts skatās uz cilvēku – vai viņš ir instruments ekonomiskās labklājības veidošanai, vai arī viņš ir brīvs no bažām par savu nākotni un atbildīgi izvēlas to veidot pats.

Cilvēkdrošība ir “brīvība no bailēm” un “brīvība no trūkuma”. Cilvēks nevar attīstīties, ja baidās par sevi un nākotni, ir spiests dzīvot trūkumā. Cilvēkdrošība ir ikviena cilvēka drošība, kas ietekmē

arī kopienu, novadu, valsti un reģionu, kurā viņš dzīvo. Cilvēkdrošība skata konkrēto cilvēku noteiktā vietā un laikā, identificējot to, kā viņam pietrūkst, dažādās dimensijās – ekonomiskajā, uztura, veselības, ekoloģiskajā, personīgajā, kopienas, politiskajā.

Cilvēkdrošības modelis pēta cilvēka attiecības ar valsti, taču starp cilvēku un valsti ir arī **starpnieki** – NVO, ģimene, kopiena, draugi, kuri gan zina, kādu palīdzību var piedāvāt valsts, gan kā varētu sadarboties konkrētā cilvēka problēmu risināšanai. Cilvēkdrošībā ir būtiska gan **spējināšana** (angļu val. – *empowerment*), gan **aizsargājošā pieeja** draudu un krīzes situācijās.³

Fiziskā drošība šī koncepta šaurākajā izpratnē šobrīd ir pasaulē aktuāla tēma un būtiski ietekmē arī NVO sektoru. Mēģinot paaugstināt iedzīvotāju fizisko drošību, **tiek apdraudēta pulcēšanās un vārda brīvība, mazinās demokrātija**. Arī Latvijā tiesiskā vide ir mazinājusi NVO brīvību, radot iespēju valsts pārvaldei drošības apsvērumus izmantot kā mehānismu NVO darbības ierobežošanai.

Faktiski šobrīd tiek mazināta drošības starpnieku un pašu cilvēku loma savu problēmu mazināšanā un cilvēkdrošības paaugstināšanā, **palielinot valsts ietekmi uz cilvēka problēmu risināšanu**.

Šāda pieeja pieprasa arī vairāk resursu aizsardzības, uzraudzības un kontroles funkcijām, sašaurinot atbalstošu un brīvu vidi cilvēka attīstībai.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns kā vienu no prioritātēm ir izvirzījis drošumspēju, taču tā ieviešanas vidustermiņa novērtējums apliecina, ka šī nav bijusi valsts attīstības prioritāte.

1.2. Sociālais kapitāls

Latvijas valdības brīvprātīgais nacionālais ziņojums par IAM ieviešanu attīstības priekšplānā izvirza inovatīvu un eko-efektīvu ekonomiku, kā arī ienākumu un iespēju nevienlīdzības mazināšanu. Nevalstisko organizāciju ziņojums par IAM ieviešanu uzsver arī **sociālā kapitāla nozīmīgumu valsts attīstībā**.

Sociālais kapitāls ir koncepts par indivīdu potenciālu nosargāt ieguvumus un radīt risinājumus problēmām caur piederību sociālajiem tīkliem. Sociālā kapitāla trīs dimensijas ir attiecību tīkli starp indivīdiem un grupām (sociālā līdzdalība), uzticēšanās šim saiknēm, resursi un labums, kas tiek iegūti un sniegti caur šīm sociālajām saiknēm.⁴

Sociālais kapitāls sekmē cilvēkdrošības starpnieku veidošanos, **palīdzot cilvēkiem risināt savas problēmas un spējināt viņus pašus to novēršanai gan vietējā, gan nacionālā līmenī**.

Vietējā līmenī darbojas dažādas iniciatīvu grupas, visbiežāk neformālas. **Nevalstisko organizāciju skaits reģionos ir salīdzinoši zems** – vairāk nekā puse ir izveidota Rīgas reģionā, lielākā daļa – lielajās pilsētās⁵. Atsevišķos reģionos specializēti NVO centri īsteno dažādas kapacitātes stiprināšanas un NVO vides uzlabošanas programmas.

⁴ <https://www.britannica.com/topic/social-capital>

⁵ https://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf

³ http://www.nvo.lv/site/attachments/24/11/2014/Nodevums3_LV.pdf

Kaut Latvijā tiesiskā vide ir sakārtota sabiedrības līdzdalības iespēju nodrošināšanai, reālā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos pieprasa ļoti daudz resursu. Nevalstisko organizāciju sektoram Latvijā ir pieejams **ļoti mazs nacionālā budžeta finansējums interešu aizstāvībai** – piemēram, 2018. gadā visiem interešu aizstāvības projektiem nacionālajā NVO fondā bija pieejami tikai 77 tūkstoši EUR⁶.

Pastāvīgs NVO finansējums arvien ir būtisks izaicinājums, jo ne biedru naudas (1,66% no ieņēmumiem), ne saņemtie ziedojumi (9,5% no ieņēmumiem) neveido NVO pamatieņēmumus⁷. Kaut 2016. gadā tikai izveidots nacionālais NVO fonds, tā kopējais finansējums gadā nepārsniedz 0,5 miljonus EUR. Arī **jaunā nodokļu reforma ir būtiski ierobežojusi NVO spēju piesaistīt ziedojumus** no privātpersonām un uzņēmumiem, ir uzsākta sabiedriski nozīmīgu projektu slēgšana. Paredzams, ka ziedojumu apjoms saruks 6-7 reizes⁸. Savukārt ārējā finansējuma piesaistē pilsoniskās sabiedrības finansēšanai Latvijas valdība samazināja EEZ finansējumu par 1,5 miljoniem mazāk nekā iepriekšējā periodā un par 2,5 miljoniem mazāk nekā donoru piedāvājumā.

De facto **valdība ir liegusi piedalīties NVO valdēs ES pilsoņiem**, nosakot, ka valdes locekļiem jāpārzina valsts valoda augstākajā līmenī, kas ir nesamērīgi pat salīdzinājumā ar Saeimas un pašvaldību deputātiem.

Kā pozitīvs aspekts minams **Brīvprātīgā darba likums**, kas stājās spēkā 2016. gadā un pasargā brīvprātīgā darba veicējus tāpat kā jebkuru citu personu, kura atrodas darba attiecībās. 2016. gadā stājās spēkā arī noteikumi par biedrību un nodibinājumu klasificēšanu, kas ļauj uzlabot statistikas apkopošanu un efektīvākas valsts politikas īstenošanu.

2018. gadā stājās spēkā **Sociālā uzņēmuma likums**, kas paredz vairākus atbalsta pasākumus. Šo statusu var saņemt sabiedrības ar ierobežotu atbildību, kas īsteno radošu saimniecisko darbību ar lab-

vēlīgu sociālo ietekmi, piemēram, sniedz sociālos pakalpojumus, veido iekļaujošu pilsonisko sabiedrību, veicina izglītību, atbalsta zinātni, strādā pie vides aizsardzības un saglabāšanas, nodrošina dzīvnieku aizsardzību vai veicina kultūras daudzveidību⁹.

Līdzīgi kā visur pasaulē, arī Latvijā ir vērojamas **izmaiņas pilsoniskās sabiedrības struktūrā**. Arvien biežāk rodas sociālās kustības un neformālas interešu grupas, kur cilvēki sadarbojas savu vai kādu aktuālu sabiedrības problēmu risināšanai. Piemēram, kad aktualizējās migrācijas jautājumi, aktīvs vietējais uzņēmējs ar domubiedriem izveidoja Facebook lapu “Gribu palīdzēt bēgļiem”, kurā vairāki tūkstoši cilvēku sadarbojās tūlītējas palīdzības sniegšanai. Tāpat notiek piketi pie Saeimas par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, piemēram, seksuālo un reproduktīvo veselību, dzīvnieku labturību un citi. Vienlaikus šādām **īslaicīgām iniciatīvām ir izaicinājums turpināt virzīt sistēmiskas un tiesību aktu izmaiņas**, kas ir nevalstisko organizāciju pastāvīga darba priekšrocība. Tādējādi Latvijā pārmaiņu sekmēšanai jāsadarbojas gan īslaicīgām un mērķorientētām iniciatīvām, gan NVO, kas pastāvīgi strādā dažādu jomu uzraudzībai un pilnveidei.

6 http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=category&id=414&Itemid=127&lang=lv

7 http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf

8 <http://www.nvo.lv/lv/news/publication/jaunas-nodoklu-politikas-ietekme-uz-ziedosanu-8352/>

9 <https://www.socialauznejedarbiba.lv/aktualitates/2017/10/13/saeim-pieemts-socil-uzmuma-likums>

FAKTI:

- Tikai 19% iedzīvotāju uzticas nacionālajam parlamentam, 28% – valdībai. Savukārt ir pieaugusi uzticēšanās Eiropas Savienībai, kas ir augstāka nekā ES vidēji – 49%¹⁰.
- 52% iedzīvotāju ir apmierināti ar to, kā Latvijā darbojas demokrātija. Tikai 7% iedzīvotāju uzskata, ka viņu viedoklim valstī ir nozīme, 30% drīzāk piekrit¹¹.
- Kopumā Latvijā ir apmēram 23 tūkstoši NVO un to skaits katru gadu palielinās. Uz 1000 iedzīvotājiem 2016. gadā bija 10,5 NVO. 4,7% iedzīvotāju darbojas kādā organizācijā, 15,8% – interešu grupā.
- 2649 organizācijām bija sabiedriskā labuma statuss, kas ir īpašs valsts apstiprināts statuss, kas ļauj saņemt nodokļu atlaides ziedotājiem.
- 35,3% iedzīvotāju bija iesaistījušies kādā NVO aktivitātē pēdējo trīs gadu laikā. Sabiedrības uzticēšanās biedrībām un nodibinājumiem – 34,7%¹².
- NVO sektors 2015. gadā ir veicis iemaksas valsts budžetā 38,7 miljonu EUR apmērā – 2,2 miljonus EUR PVN, 14,7 miljonus EUR IIN, 21,8 miljonus EUR VSAOI.
- NVO sektorā 2015. gadā bija 18 247 darbinieki. NVO nodrošina dažādu sabiedrības grupu nodarbinātību.
- NVO aktīvista portrets – sieviete ar augstāko izglītību vecumā līdz 44 gadiem, finansiāli nodrošināta, no skaitliski lielas ģimenes, latviete.

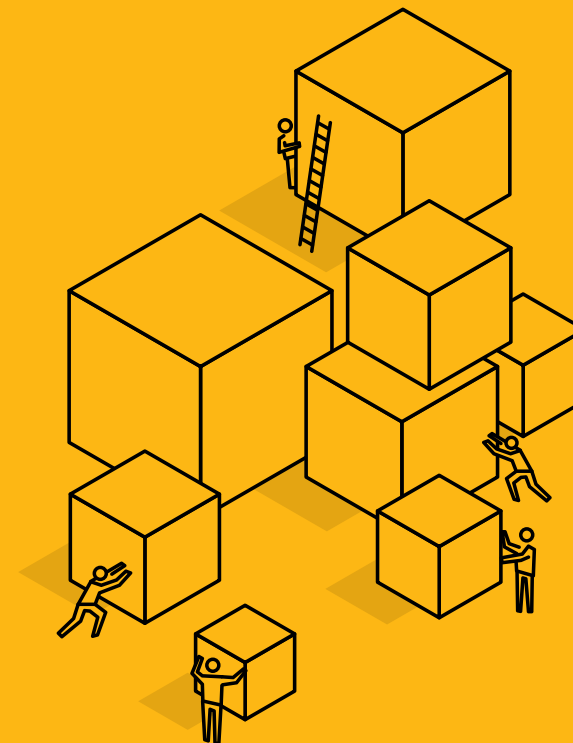
10 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2180>

11 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2143>

12 http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf

2.

Latvijas mērķi, prioritātes un to ieviešana

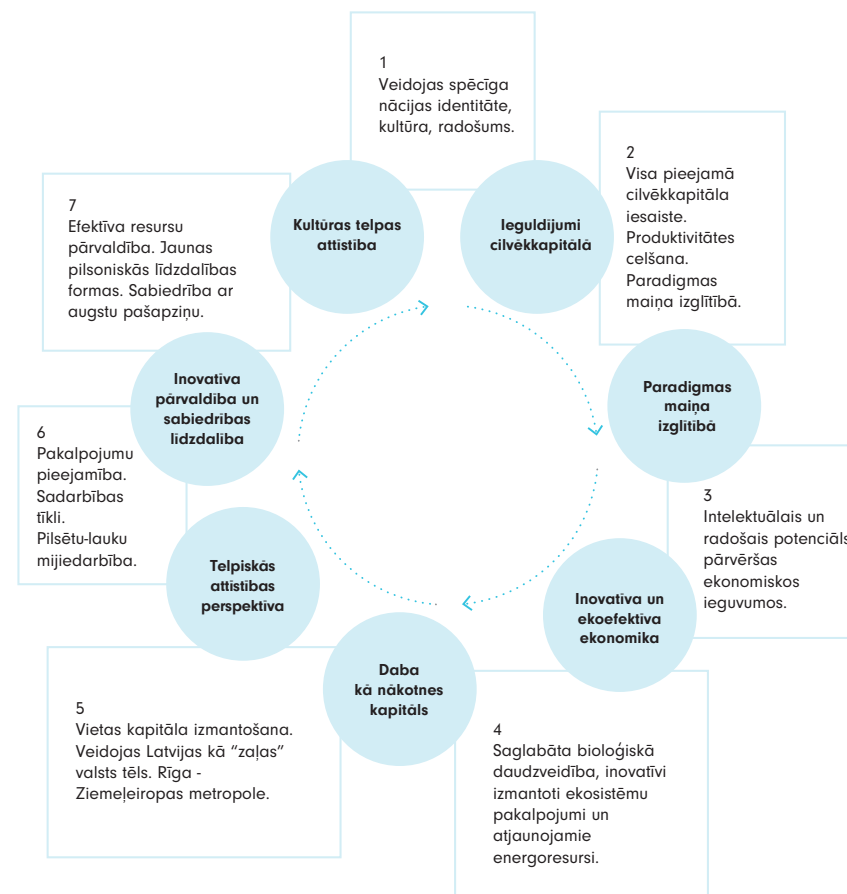
Ilgtermiņa attīstības koncepta ieviešanā Latvija ir bijusi priekšā globālajiem procesiem – jau 2010. gadā tika apstiprināta Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (turpmāk – Latvija2030), kas paredzēja līdzsvarotu attīstību. Tās ieviešanu precizēja un prioritātes izvirzīja Nacionālais attīstības plāns 2020 (turpmāk – NAP). Kaut NAP izstrādes procesā nevalstiskais sektors nebija apmierināts ar vides un sociālās jomas pietiekamu atspoguļojumu valsts plānošanā, plāns ietvēra arī cilvēka drošumspējas prioritāti. Tomēr, izvērtējot NAP ieviešanu tā vidustermiņā, šīs prioritātes ieviešana ir ļoti diskutējama.

2.1. Latvija2030

2010. gadā Saeimā tika apstiprināta Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam¹³. Tas bija vairāk nekā divus gadus ilgs process, iesaistot vairākus tūkstošus dažādu paaudžu un profesiju cilvēkus. Šī bija **unikāla prakse**, kad valsts attīstības plānošanā tik plašā mērogā tiek iesaistīta pati sabiedrība, veidojot piederības un atbildības sajūtu par savas valsts nākotni.

Stratēģijas **centrā ir ilgtspējīga attīstība** kā atbilde globāliem izaicinājumiem, izmantojot kapitālu – nacionālo bagātību jeb vērtību pieeju. **Stratēģiskie principi** ir jaunrade, tolerance, sadarbība, līdzdalība, kas pēc būtības ir radāmi tieši caur cilvēkkapitāla un visvairāk – sociālā kapitāla attīstību.

13 https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/LIAS_2030_en_1.pdf

Pēc būtības Latvija kā valsts spēra atbildīgu soli ilgtspējīgas attīstības ieviešanai jau pirms ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ietverot arī nacionāli specifisku redzējumu – piemēram, kultūras telpas attīstību un radošumu kā daļu no tās, sakņojot nacionālo identitāti unikālajās, mantotajās un jaunradītajās materiālajās un garīgajās vērtībās. Stratēģija izvirza kā **prioritāti investīcijas cilvēkkapitālā** – nodrošinot visa potenciālā cilvēkkapitāla, jo īpaši nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu līdzdalību darba

“Latvija – mūsu mājas, zaļa un sakopta, radoša un ērti sasniedzama vieta pasaules telpā, par kuras ilgtspējīgu attīstību mēs esam atbildīgi nākamo paaudžu priekšā.”

jums ekonomikas modeļa maiņai un spējai reaģēt uz globālās konkurētspējas izaicinājumiem. Inovatīvu, ekoefektīvu un konkurētspējīgu uzņēmējdarbību plānots balstīt jaunu ideju radīšanā un komercializēšanā, zināšanu pārnesē un pētniecībā, zinātnē un inovācijās, preču un pakalpojumu radīšanā ar zemu oglekļa emisijas un energoietilpības līmeni, atjaunojamo energoresursu radīšanā, veselīgā pārtikā un ekosistēmās.

REKOMENDĀCIJA:

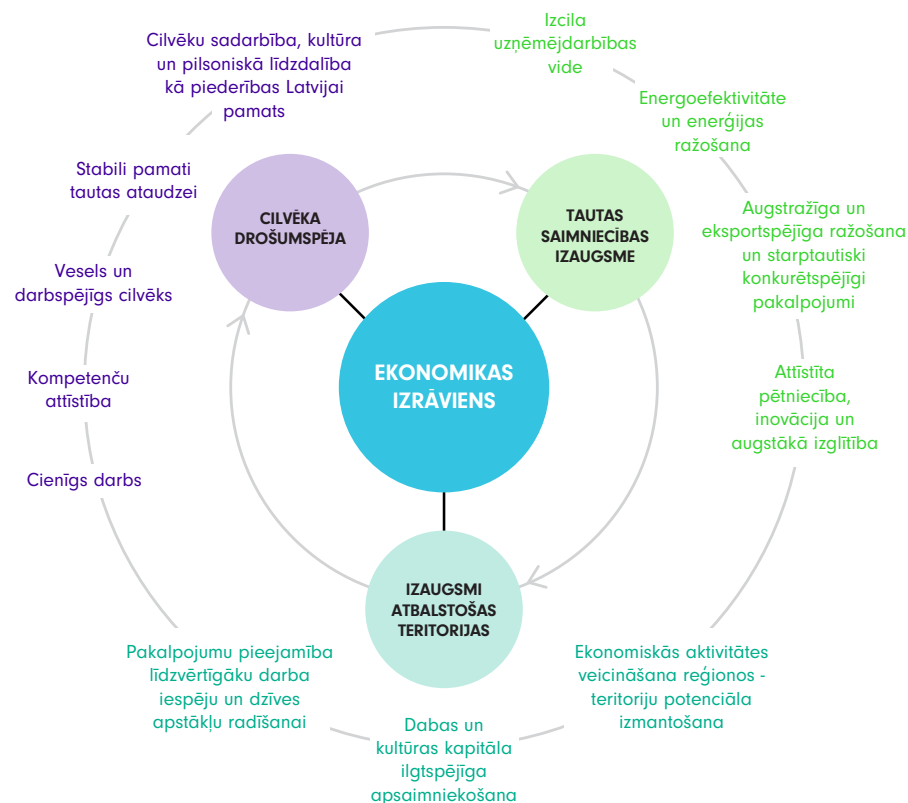
Kartēt IAM mērķus, apakšmērķus un indikatorus pret Latvija2030.

Stratēģija katrai no prioritātēm iezīmē mērķus, rīcības virzienus un risinājumus, tādējādi konkretizējot to ieviešanas modeļus, kā arī indikatorus snieguma izvērtēšanai. Tiek iezīmēta arī stratēģijas loma kopējā valsts plānošanas sistēmā, nosakot nepieciešamību nodrošināt visu politikas dokumentu koordināciju un saskaņotību, kā arī saisti ar budžetu un ieviešanas institucionālo mehānismu.

tirgū, uzlabotu veselības, sociālās aprūpes un sociālās drošības, mūžizglītības efektivitāti. **Paradigmas maiņa izglītībā** tiek izvirzīta kā priekšnosacījums

2.2. Nacionālais attīstības plāns

2012. gadā tika izstrādāts un apstiprināts Nacionālā attīstības plāns 2014.–2020. gadam¹⁴. Tā centrā ir “**ekonomiskais izrāviens**” – konkurētspēja un produktivitāte, uzņēmējdarbības vide, pētniecība un inovācijas, energoefektivitāte, kompetences, darbs, veselība, demogrāfija, sadarbība, līdzdalība un kultūra, dabas kapitāls, teritoriju potenciāls, pakalpojumu pieejamība.

Kā NAP **stratēģiskie rādītāji** ir izvirzīti iekšzemes kopprodukts, nevienlīdzības S80/S20 kvintīļu attiecības indekss, iedzīvotāju skaita izmaiņas, vienlaikus neiekļaujot Latvija2030 minētos stratēģiskos rādītājus, kas nodrošinātu līdzsvarotāku attīstību, ne tikai ekonomisko – reģionālā IKP uz vienu iedzīvotāju dispersija, tautas attīstības indekss, ekoloģiskās pēdas nospiedums.

Kaut NAP izstrādes procesā tika iesaistītas nevalstiskās organizācijas un sabiedrība, daudzas no tām pauda neapmierinātību ar rezultātu, jo NAP neiekļāva būtiskas prioritātes un rīcības, kas mazinātu vides degradāciju un paaugstinātu dzīves kvalitāti – “nauda padarīs jūs bagātākus, bet ne laimīgākus”¹⁵. Būtībā **NAP vairs neietvēra ilgtspējīgās un līdzsvarotās valsts attīstības redzējumu**, kas bija iezīmēts Latvija2030.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Nākamā NAP izstrādes procesā ievērot līdzsvarotas un ilgtspējīgas attīstības principus, mērķus, rīcības virzienus un to sasniegšanas rādītājus, kas ietverti Latvija2030.
2. Nākamā NAP izstrādes procesā pilnvērtīgi iesaistīt NVO un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.
3. Attīstības plānošanas procesā ieviest jēgpilnu pilsonisko dialogu, nesašaurinot to uz sociālo dialogu.

2017. gadā tika izstrādāts **NAP vidustermiņa novērtējums**¹⁶. **Nevalstiskās organizācijas ir kritiskas** par to iesaisti novērtējuma veikšanas procesā – ekspertu aptaujā tika iesaistītas tikai pārvaldes izvēlētas organizācijas, savukārt ziņojuma saskaņošana notika salīdzinoši īsā termiņā, par ko liecina arī ļoti mazais NVO skaits, kas sniedza viedokļus. Atbildes par sniegtajiem atzinumiem un tajos izteiktajiem priekšlikumiem netika saņemtas. Par nepietiekamu visu

grupu viedokļu pārstāvēšanu liecina arī ekspertu sniegtais prioritāšu ranžējums, augstāko prioritāti sniedzot ekonomikas prioritātēm, bet zemāku – nevienlīdzības mazināšanai un līdzvērtīgu iespēju attīstībai reģionos, kaut dati apliecina pretējo.

Nevalstisko organizāciju sektors bija **neapmierināts ar tematisko NAP izvērtējuma konferenci**, jo pilsoniskās sabiedrības paneldiskusijā par sabiedrības līdzdalību kā cilvēkdrošības un demokrātijas stūrakmeni tika iekļauts arodbiedrību pārstāvis, nevis nevalstisko organizāciju pārstāvji un eksperti. Rezultātā **diskusija tika sašaurināta** uz sociālo dialogu un sociālajiem partneriem nevis pilsonisko sabiedrību pēc būtības.

NAP vidustermiņa izvērtējums liecina, ka rīcības virzienos, kur ir ieguldīts lielākais finansējums, ir sasniegti arī labākie rezultāti – IKT un e-pārvaldes attīstībā, nodarbinātības veicināšanā, kultūras kapitāla resursu ilgtspējīga izmantošanā, latviešu valodas lietojuma sabiedrībā nostiprināšanā. Vienlaikus **vājāki rezultāti** ir izglītības politikā, reģionālajā attīstībā, zinātnē, pētniecībā un inovācijās – cilvēkkapitālā, kas ilgtermiņa stratēģijā Latvija2030 bija attīstības centrā.

Arī finanšu ieguldījums prioritāšu sasniegšanā ir diskutējams, piemēram, virzienam “Cilvēku drošums”¹⁷ būtiskākās izdevumu pozīcijas veido atlidzības nodrošināšana iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, ārstniecības personu darba samaksas paaugstināšana un demogrāfijas pasākumu īstenošana, kaut sākotnēji atalgojuma jautājumus šajā prioritātē nebija plānots iekļaut.

Ļoti liela ietekme uz NAP īstenošanu bija **budžeta procesa politizēšanai**, attīstības budžetu piešķirot nevis atbilstoši politikas plānošanas dokumentiem, bet valdības locekļu un deputātu politiskajām prioritātēm. Piemēram, 2016. gadā tika finansēti tikai 18,9% no ministriju pieprasījumiem jaunajām politikas iniciatīvām. Arī pašas ministrijas savos pieprasījumos nepieturējās pie noteiktā NAP indikatīvā finansējuma. Piemēram, attīstības sadarbības finansējuma

15 <http://providus.lv/article/nap-jus-padaris-bagatakus-bet-ne-laimigakus>

16 https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums%20final_1.pdf

17 https://www.youtube.com/watch?time_continue=26&v=V70FG8Y8pus

palielinājums tika plānots nevalstisko organizāciju finansējumam, taču tas tika paplašināts jomai kopumā, nevalstiskām organizācijām atvēlot tikai nelielu daļu no pieejamā finansējuma¹⁸.

Nevalstiskās organizācijas ir vērsušas uzmanību par nepieciešamību tās iesaistīt arī budžeta plānošanā nozaru ministrijās un pārvaldē kopumā, paaugstinot dažādu sabiedrības grupu vajadzību pārstāvniecību un aktualizēšanas iespēju.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Balstīt budžeta veidošanu uz spēkā esošiem politikas dokumentiem, to noteiktajām prioritātēm un faktiem, samazinot politizētu lēmumu proporcionālo apjomu.
2. Iesaistīt NVO ikgadējā budžeta plānošanas procesā nozaru līmenī un horizontāli, nodrošinot iespēju iesniegt priekšlikumus pārnozariem jautājumos.
3. Ievērot NAP un tā indikatīvo finanšu ietvaru budžeta un politiku plānošanas procesā.

2.3. IAM kartēšana

Lai salīdzinātu Latvijas politikas plānošanas dokumentu atbilstību Ilgtspējīgas attīstības mērķiem, Pārresoru koordinācijas centrs koordinēja ministriju politikas plānotāju darbu **IAM kartēšanā**¹⁹.

Kartējuma izstrādē **netika iesaistītas nevalstiskās organizācijas**, uzskatot, ka tām jau ir jābūt iesaistītām politikas plānošanas procesā nozaru ministrijās.

Kaut tiesiskais ietvars ir sakārtots un ir nodrošinātas NVO līdzdalības iespējas politikas plānošanas un tiesību aktu izstrādes procesā, praksē **pastāv dažādi izaicinājumi**:

- 1) NVO tiek iesaistītas dokumenta izstrādes gala stadijā, kad tas tiek uzsaukts valsts sekretāru sanāksmē, tādējādi ierobežojot iespējas kvalitatīvai līdzdalībai dokumenta izstrādes procesā;
- 2) Spēkā esošo tiesību aktu par sabiedrības līdzdalības kārtību politikas plānošanas un tiesību aktu izstrādes procesā ieviešana netiek kontrolēta un uzraudzīta pēc būtības, tādējādi ministrijas un pašvaldības tos var nepiemērot vispār vai piemērot ļoti formāli;
- 3) Mājaslapu sadaļas, kurās būtu jāidentificē izstrādē esošie, dokumenti bieži ir nepārskatāmas, vai šāda informācija netiek aktualizēta;
- 4) NVO pārstāvji darba grupās arvien netiek izvirzīti atklātā procesā, tādējādi ierobežojot viedokļu pārstāvniecību un dažādu grupu iesaisti;
- 5) NVO sektors nevar nodrošināt pastāvīgu iesaisti kādas jomas attīstībā, jo ir pieejams neliels un fragmentēts nacionālais finansējums, bet starptautisko finansētāju projektiem nav pietiekams nacionālais līdzfinansējums.

Ņemot vērā augšminētos izaicinājumus, **sabiedrības līdzdalība pārvaldē ir vairāk nevis tiesiski nodrošināts process, bet konkrētās institūcijas kultūras atspoguļojums**. Pastāvot atsevišķiem

¹⁸ <https://www.pkc.gov.lv/lv/valsts-attistibas-planosana/nacionalais-attistibas-plans/nap2020-pecjais-finansejums>

¹⁹ <https://www.pkc.gov.lv/lv/valsts-attistibas-planosana/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki/iam-kartejums>

pozitīviem gadījumiem, piemēram, Ārlietu ministrijas organizētajam procesam attīstības sadarbības politikas plānošanas jomā, kur tika plaši iesaistītas dažādas puses un jomas īstenošana virzīta uz IAM sasniegšanu arī globāli, virknē politikas jomu NVO līdzdalība ir ierobežota vai virspusēja.

NVO ierobežota līdzdalība rada situāciju, ka **IAM tiek ieviesti nepilnvērtīgi vai pat netiek ņemti vērā** aktuālajā kontekstā. Nozarpolitiku pieeja liedz aktualizēt IAM tēmas, kas nav iekļautas esošos politikas plānošanas dokumentos politisku vai kādu citu apsvērumu dēļ.

Kartēšana tikai pēc politikas plānošanas dokumentiem var radīt situāciju, ka atbilstība IAM ir noteikta jomā, kura ir minēta dokumentos, bet reāla rīcība nenotiek vai ir neliela, piemēram, viedās specializācijas jomā zinātnes un reģiona konkurētspējas stiprināšanā.

Būtisks izaicinājums ir arī **indikatoru sistēma**, kuras izstrādē sākotnēji tika plānots iesaistīt arī nevalstiskās organizācijas, tomēr pēdējā ziņojuma fāzē tas netika īstenots. Latvijas BNZ indikatoru pielikumā iekļauts tikai pārvaldes redzējums par nepieciešamajiem mērījumiem, kas daudzējādi sniedz ierobežotu skatījumu uz jautājumiem pēc būtības.

Tā kā Latvijā pastāv uz rezultātiem balstīta plānošanas sistēma, indikatoru pielikums ir kritiski svarīgs instruments, jo norāda, kas un kā tiek mērīts konkrēto mērķu sasniegšanai. Piemēram, Latvijā nepastāv labi organizēta sistēma, kā padziļināti, sistemātiski un regulāri ievākt un analizēt datus par veselības tendencēm dažādās atšķirīgās iedzīvotāju grupās. **Kvalitatīva datu ievākšana un analīze** ļautu samazināt vispārīgu un neefektīvu plānu izstrādi un īstenošanu, mērķtiecīgāk fokusējoties tieši uz sīkākām sabiedrības grupām un pielāgojoties to specifiskajām veselības uzlabošanas vajadzībām. Līdzīga situācija pastāv arī citās jomās, īpaši, tajās, kas nav pilnvērtīgi iestrādātas politikas plānošanas dokumentos.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Organizēt NVO iesaisti IAM kartēšanas aktualizēšanā gan pa politikas nozarēm, gan kopumā.
2. Konsultēties ar NVO par IAM indikatoriem un atbilstoši tos papildināt.
3. Ja iespējams, politikas plānošanā izmantot arī NVO radītos datus un pētījumus.
4. Sekmēt NVO līdzdalību politikas procesā pēc būtības, paaugstināt šī procesa uzraudzību un regulāru analīzi nacionālā mērogā.
5. Nodrošināt spēkā esošo tiesību aktu ieviešanas uzraudzību, tai skaitā, pašvaldību līmenī.

PIEMĒRS:

Biedrība “Papardes zieds” norāda, ka seksuālās un reproduktīvās veselības joma atbilst vairākiem IAM: 3.1., 3.3., 3.7., 3.8., 4.1., 4.7., 5.1., 5.2., 5.3., 5.6., 6.2., 8.5., 10.2., 10.3., 10.4., 16.1., 16.2. un 16.3.). Latvijas ziņojumā tikai vienam no šiem apakšmērķiem ir norādīti Latvijas sniegumu novērtējoši indikatori – dati par jaunatklāto HIV infekcijas gadījumu skaitu (Nr.21), kā arī nāves gadījumi no AIDS (Nr.22), kas atbilst IAM 3.3.1. indikatoram.

Latvija2030 un NAP ir atbalstīta nostāja domāt par iedzīvotāju veselību, vienlaikus tādi vārdu salikumi kā reproduktīvā vai seksuālā veselība, kas ir nozīmīga un neatņemama ikviena cilvēka veselības sastāvdaļa, minētajos dokumentos kopā parādās tikai vienu reizi.

Tas atspoguļo IAM 3.7. īstenošanas problēmas Latvijā – vispārējās piekļuves nodrošināšanu seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pakalpojumiem, tostarp ģimenes plānošanas un izglītošanas nolūkos, kā arī reproduktīvās veselības iekļaušanu valsts stratēģijās un programmās.

Starp šī apakšmērķa rezultatīvajiem indikatoriem tiek atzīmēti tādi statistikas dati kā proporcija no sievietēm reproduktīvajā vecumā, kuru vajadzība pēc modernām ģimenes plānošanas metodēm ir apmierināta (3.7.1. indikators), kā arī dzimstības skaits nepilngadīgām māmiņām (3.7.2. indikators). Neviens no šiem indikatoriem Latvijas valdības izstrādātajā ziņojumā nav iekļauts.

Kā pozitīvus piemērus, kas vismaz daļēji atbilst 3. IAM atbilstošajiem seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību (turpmāk – SRVT) jautājumiem, Latvijas ziņojuma izstrādātāji min 2017. gadā apstiprināto plānu HIV infekcijas, seksuālās transmisijas infekciju, B un C hepatīta izplatības ierobežošanai un 2018. gadā apstiprināto Mātes un bērna veselības uzlabošanas plānu. Tomēr ir jānorāda, ka šo

jautājumu iekļaušana atbilstošajos plānos būtībā ir tikai dažādu NVO ilgstošas, neatlaidīgas un pastāvīgas darbības rezultāts.

Latvijas ziņojuma statistikas pielikumā pie ar izglītību saistītajiem indikatoriem neparādās nekas, kas saistīts ar ilgtspējīgas izglītības nodrošināšanu, tajā skaitā nekas, kas atbilstu kādai no 4.7.1. indikatora sadaļām.

Latvijas sabiedrības veselības veicināšanā pastāv būtiski izaicinājumi, kas tiešā veidā saistīti ar veselības, tajā skaitā seksuālās un reproduktīvās veselības, tēmu saturu un izglītošanas kvalitāti skolās.

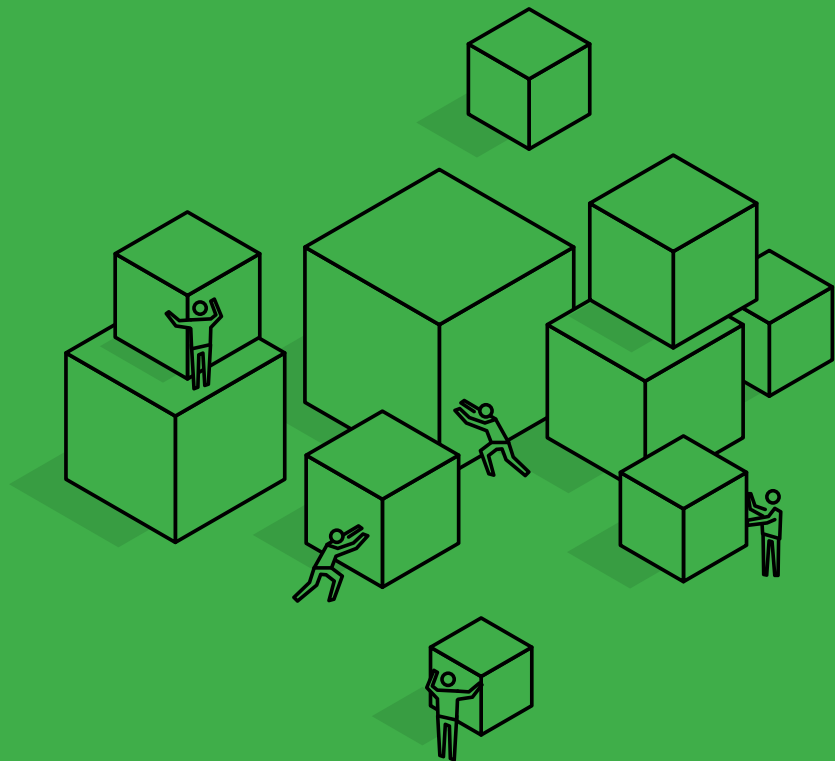
Lai arī NAP2020 47. lapā pie rīcības virziena “Vesels un darbspējīgs cilvēks” par vienu no rīcības virziena ietvaros veicamajiem uzdevumiem ir izvirzīta veselības mācības iekļaušana skolu programmās, pēdējo gadu notikumu attīstība veselības izglītības jomā skolās liecina par pretējo.

Proti, veselības mācība jau ilgstoši nav atsevišķs obligātais priekšmets izglītības saturā, šobrīd seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumi parādās tikai nosacīti dažādos priekšmetos, piemēram, bioloģijā vai sociālajās zinībās, turklāt vidusskolā SRVT jautājumi neparādās vispār. Arī jaunajā uz kompetenču attīstību vērstajā izglītības reformā veselības tēmām ir neskaidrs nosejums.

Pāri tam visam – 2015. gadā tika pieņemti pretrunīgi vērtētie “tikumības grozījumi” Izglītības likumā, kas radījuši papildus neizpratni un šķēršļus pedagogu motivācijai runāt par SRVT jautājumiem ar skolēniem.

Starp 5. IAM apakšmērķiem, kas tiešā veidā aktuāli Latvijai, var nosaukt 5.6. apakšmērķi, kas paredz nodrošināt vispārēju piekļuvi SRVT, papildinot un pastiprinot jau iepriekš minētos apakšmērķus. Ir jānorāda, ka pie šī apakšmērķa sasniegšanas indikatoriem tiek ņemts vērā, cik atbalstoša ir vide valstī, lai sievietes varētu pieņemt un īstenot informētus lēmumus par savu seksuālo un reproduktīvo veselību (indikators 5.6.1.), tajā skaitā kāda ir likumdošana, kas rada iespēju saņemt pakalpojumus, modernas metodes, iegūt informāciju (indikators 5.6.2.).

3. Neatstāt nevienu aiz muguras

“Neatstāt nevienu aiz muguras” jeb “leave no one behind” (angļu valodā) princips ir caurviju pieeja ilgtspējīgas attīstības **Dienaskārtībā 2030** (*Agenda 2030*). Šī pieeja nozīmē nabadzības izskaušanu, nevienlīdzības mazināšanu, koncentrēšanos uz sabiedrības grupām, kur palīdzība nepieciešama visvairāk.

3.1. Nabadzības mazināšana

Kaut būtiski ir samazinājies nabadzības risks ģimenēm un bērniem, pateicoties vecāku pieaugošajai nodarbinātībai, uzlabojumiem bērna kopšanas un ģimenes pabalstu jomā, **arvien ir ļoti augsts nabadzības risks viena vecāka ģimenēm** – apmēram viena trešā daļa ir nabadzības riska grupā. Politiskā prioritāte – demogrāfija un nacionāli konservatīvo vērtību uzplaukums ir izvirzījuši valsts atbalsta priekšplānā daudz bērnu ģimenes, viena vecāka ģimenes atstājot “neredzamajā zonā” un būtiski ietekmējot šo ģimeņu bērnu iespējas pilnvērtīgai attīstībai, izglītības un citu pakalpojumu pieejamībai.

Trūcīgo cilvēku ienākumi arvien vairāk atpaliek no vidējiem ienākumiem sabiedrībā, Latvijas ziņojumā nav pieminēti tādi smagi nabadzības un atstumtības riski kā **bezpajumtniecība** (*homelessness*), **garīgā atpalcība, alkoholisms, narkomānija**.

Īpaši augsti riski sāk aktualizēties mājokļu jomā, jo **vientuļie seniori ir visaugstākā nabadzības riska grupa**. Pastāv draudi palikšanai bez mājokļa, nespējot samaksāt īri, komunālos maksājumus vai īpašuma nodokli.

Nabadzības mazināšana lielākoties ir atstāta pašvaldību rokās. Atsevišķas pašvaldības īsteno atbalsta pasākumus riska grupām, tomēr, ņemot vērā jomas stagnāciju, būtu nepieciešama valstiska līmeņa rīcība nevienlīdzības mazināšanai un sociālajai aizsardzībai.

Nevalstiskās organizācijas veic milzīgu darbu sociālās un iespēju nevienlīdzības mazināšanā gan kā interešu aizstāvji, gan sociālo pakalpojumu sniedzēji, gan dažādu projektu ietvaros. 2015. gadā organizācijas visbiežāk aizstāvējušas bērnu, trūcīgo un senioru intereses, strādājušas to labā. Palielinājusies NVO iesaiste ārpus ģimenes aprūpes bērnu jomā, nedaudz samazinājusies – sievietes un invalīdu tiesību jomā. Var pieļaut, ka šādi dati liecina par polarizāciju sociālās un ekonomiskās labklājības jomā. Visbiežāk pie nevalstiskajām organizācijām ir vērsušās finansiāli mazāk nodrošinātās personas, bezdarbnieki un pensionāri²⁰.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Sekmēt kvalitatīvu un jēgpilnu NVO iesaisti nozaru politikas plānošanā.
2. Balstīt nozaru politiku un budžeta piešķiršanu uz datiem un faktiem par sabiedrības grupām, kam nepieciešams papildu atbalsts, izvairoties no nabadzības politizēšanas.
3. Atbalstīt finansiāli un institucionāli nevalstiskās organizācijas, kas strādā ar nabadzības riska grupām, īpaši, tām, kas nesaņem specifisku valsts atbalstu.
4. Izstrādāt tūlītējas rīcības ienākumu un iespēju nevienlīdzības mazināšanai, izvirzīt to kā prioritāti lēmumu pieņemšanā par resursu pārdali jau no 2019. gada budžeta.

3.2. Nevienlīdzības mazināšana

Attiecībā uz ienākumu nevienlīdzības mazināšanu situācija stagnē – 2016. gada kvintiļu attiecību indekss S80/S20 ir 6.3 – tieši tāds līmenis, kāds bija 2012. gadā. Latvijas ziņojumā ir minētas jaunas politikas iniciatīvas ienākumu nevienlīdzības mazināšanai, piemēram, jaunā nodokļu reforma, taču tās ietekme vairāk vērsta uz politisko prioritāšu grupām, nevis tām, kuras atbilstoši datiem ir pakļauti augstas nabadzības riskam – viena vecāka ģimenēm un vientuļiem senioriem.

Nodokļu reforma arī ir negatīvi ietekmējusi NVO spējas piesaistīt ziedojumus un ar dažādiem labdarības projektiem palīdzēt sociālās atstumtības riska grupām. Kaut Latvijas NVO nodokļu politikas izstrādes procesā vērsa valdības uzmanību šim jautājumam, atsaucība netika gūta. Ņemot vērā faktu, ka nacionālajam NVO fondam ir pieejams ļoti neliels valsts budžeta finansējums, pastāv augsts risks, ka nabadzīgajām sabiedrības grupām situācija pasliktināsies.

2018. gada pavasara Eirobarometrs (89) apliecina, ka Latvijā 37% cilvēku ir satraukti par veselību un sociālo drošību (23% ES vidēji), kā arī inflāciju, dzīvošanas izmaksām, augošām cenām 31% (17% ES vidēji). Četras reizes vairāk nekā ES vidēji – 28% iedzīvotāju ir satraukti par nodokļu jautājumiem²¹.

Vienlaikus jāatzīmē, ka, sākot ar 2014. gadu, pakāpeniski turpina uzlaboties trūcīgo iedzīvotāju vērtējums par veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, samazinās to cilvēku skaits, kuri norādījuši, ka nav varējuši saņemt nepieciešamo medicīnisko palīdzību, jo nevar to atļauties finansiāli. Vienlaikus satraukumu rada kroplās veselības apdrošināšanas ieviešana, kas plānota no 2019. gada, un ir nopietna politiska kļūda no daudziem aspektiem. Visbēdīgākais aspekts –

20 http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf

21 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2180>

tā samazinās veselības aprūpes pieejamību tieši nabadzīgāko ienākumu segmentā, palielinās gan mirstību, gan ielaistu hronisko slimību skaitu. Tas notiks ne tikai tāpēc, ka cilvēkiem nebūs tiesību saņemt vajadzīgo ārstēšanu, bet arī tāpēc, ka smagnējā birokrātiskā procedūra vairo personu nedrošību un neziņu par savām tiesībām.

Arī veselības jomā pacientu NVO ir ievērojama loma atsevišķu un svarīgu jautājumu risināšanā. Piemēram, ir ieviests plašāks atbalsts vēža slimniekiem, taču būtiska ir arī procesu sakārtošana pacientiem labvēlīgā un saprotamā veidā.

Kā viens no kritiskajiem aspektiem Latvijā pastāvošajā nevienlīdzībā ir jāmin **augstā reģionālā nevienlīdzība**, kuru mazināt nav izdevies, kaut reģionu attīstībā ieguldīti ievērojami līdzekļi. Vienlaikus **reģionos ir attīstījušās vietējo kopienu iniciatīvas**, kas sekmē vietējo drošumspēju un iedzīvotāju sadarbību dzīves kvalitātes paaugstināšanai. Tās lielākoties ir **brīvprātīgās iniciatīvas**, jo pašvaldības vietējo nevalstisko organizāciju atbalstam novirza salīdzinoši mazus atbalsta līdzekļus, kā arī bieži tiek jaukta pilsoniskā aktivitāte ar kultūras, sporta un reliģiskajām iniciatīvām. Interesu aizstāvības organizācijas pašvaldību līmenī praktiski nepastāv. Lai arī ir paaugstinājusies pašu iedzīvotāju interese un spēja risināt savas kopienas problēmas, ir **nepieciešams pastāvīgs un stratēģisks atbalsts** šādām iniciatīvām nacionālā līmenī, veidojot atbalstošu vidi.

Mazās ģimenes zemnieku saimniecības ir tradicionāli veidojušas ilgtspējīgu Latvijas lauku vidi. Kā norādīts arī Latvijas BNZ, valsts atbalsta politika šajā jomā ir bijusi nepietiekama un vairāk fokusēta uz lielo saimniecību atbalstu. Lielo subsīdiju pieejamība nav veicinājusi arī šo zemnieku saimniecību produktivitāti. Paredzot lielāku atbalstu ģimenes saimniecībām, tās var veidot sabiedrības vidusslāni, gūst stabilus pārtikuša cilvēka cienīgus ienākumus no lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības produkcijas ražošanas un realizācijas pievienotās vērtības ķēdēs.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Pārskatīt nodokļu politikas instrumentus, kas negatīvi ietekmējuši ziedojumus NVO.
2. Pārskatīt veselības aprūpes sistēmas reformu, mazinot tās negatīvo ietekmi uz mazāk nodrošinātām grupām.
3. Veidot atbildīgus reģionālās nevienlīdzības mazināšanas mehānismus.
4. Nodrošināt finanšu pieejamību gan nacionālā, gan pašvaldību līmenī vietējām kopienu iniciatīvām.

3.3. Dzimumu līdztiesība

Latvijā ir interesanta situācija dzimumu līdztiesības jomā, jo no vienas puses **ir pozitīvi sasniegumi sievietes nodarbinātībā, vadības pozīcijās, iesaistē zinātnē**, taču no otras puses pastāv spēcīgi stereotipi par dzimumu lomām, vardarbība ģimenē. Tikai 10,7% uzskata, ka vīriešiem vajadzētu līdzdarboties dzimumu līdztiesības veicināšanā²².

Latvijā 67% (51% vidēji Eiropā) uzskata, ka dzimumu līdztiesība ir sasniegta politikā, tikpat daudz – darbā. Attiecībā uz viedokli par sievietes vadītāju līdztiesību Latvijā ir 1.vietā – 69%²³.

2016. gadā **dzimumu samaksas atšķirības** (*pay gap* – angļu val.) Latvijā bija 17%. Interesanti, ka tipiski lielāka atšķirība ir privātajā sektorā, bet Latvijā tā ir tieši publiskajā sektorā (16,9% publiskajā un 14,1% privātajā). Visaugstākā tā ir vecuma grupā 35–44 gadi (21%), viszemākā jauniešiem zem 25 gadiem (13,2%)²⁴.

Latvijā ir konstatējamās vairākas būtiskas problēmas, kuras nepieciešams risināt – **sabiedrībā joprojām ir izplatīti mīti par vardarbību ģimenē, vardarbība ģimenē tiek akceptēta**. EIGE pētījums rāda, ka vardarbība pret sievieti Latvijā izmaksā apmēram

22 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>

23 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>

24 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_pay_gap_statistics

442 miljonus gadā. No visiem identificētajiem vardarbības gadījumiem pret sievieti, 40% bija ģimenē.

Sabiedriskās domas aptauja liecina, ka 15,8% aptaujas respondentu atzīst, ka vardarbība pret sievieti ģimenē ir attaisnojama. Joprojām sabiedrībā valda uzskats, ka vardarbība ģimenē ir šīs ģimenes iekšējā lieta, kurā neviens no malas nedrīkst iejaukties. 46,5% respondentu sabiedriskās domas aptaujā norāda, ka neiejauksies vardarbības ģimenē gadījumos. Ļoti bieži vardarbība ģimenē netiek atpazīta²⁵. Tāpat ģimenēs joprojām ir izplatīts nevienlīdzīgs lomu sadalījums starp sievieti un vīrieti, kas sakņojas patriarhālas sabiedrības modelī (vīrietim piešķirtā loma rada viņam labvēlīgākus sociāl-ekonomiskos apstākļus nekā sievietei).

Stereotipu indeksā Latvijai ir ceturrtā zemākā vieta ES – tikai 77% uzskata, ka vīrieši var raudāt, 83% –, ka sievietes pieņem lēmumus, balstoties uz emocijām. 74% –, ka sievietēm vissvarīgākā loma ir rūpēties par ģimeni, vīrietim – pelnīt naudu – 68%²⁶.

Minētais lomu sadalījums arī ir viens no iemesliem, kādēļ sieviete izvēlas paciest vardarbību ģimenē. Sabiedriskās domas aptaujā par biežāko iemeslu sievietes izvēlei palikt kopā ar varmāku, tiek minēti nepietiekami finanšu līdzekļi, lai uzturētu sevi un bērnus (54%), kā arī cita, droša mājvieta (43,6%), kas arī uzskatāmi pierāda upuru finansiālo atkarību no varmākas²⁷.

Arī diskusijas par Stambulas konvenciju pierādīja, ka pastāv aizspriedumi par dzimumu līdztiesību, neinformētība, ko savā labā izmanto politiskie spēki sabiedriskās domas sagrozīšanai un savtīgai izmantošanai.

Nevalstiskās organizācijas Latvijā veic nenovērtējamu darbu dzimumu līdztiesības jomā – gan izglītojot sabiedrību un dažādas mērķa grupas, gan sniedzot sociālos pakalpojumus un nodrošinot interešu aizstāvību.

25 <http://www.marta.lv/marta-darbiba/vardarbiba>

26 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>

27 <http://www.marta.lv/marta-darbiba/vardarbiba>

REKOMENDĀCIJAS:

1. Iekļaut izglītības saturā tēmas par dzimumu līdztiesību.
2. Uzsākt aktīvu rīcību dzimumu darba samaksas atšķirību mazināšanā, īpaši, publiskajā sektorā.
3. Turpināt darbu pie Stambulas konvencijas ratificēšanas.
4. Sekmēt dzimumu līdztiesības ievērošanu valsts finansētos nevalstisko organizāciju projektos.

3.4. Jaunatne

Saskaņā ar Jaunatnes likumu **jaunietis Latvijā ir 13–25 gadus vecs**. Kopumā 74% jauniešu Latvijā ir apmierināti ar savu dzīvi. Dažādās aktivitātēs šīs vecumgrupas ietvarā visvairāk iesaistās sievietes (27%, vīrieši – 16%) vecumā no 13 līdz 15 gadiem (24%).

Jaunieši visvairāk uzticas armijai (63%), jauniešu organizācijām – 48%, Eiropas Savienībai vairāk nekā pašvaldībām (47% un 45%). Pieaug jauniešu skaits, kas vismaz reizi gadā veic brīvprātīgo darbu – 2015. gadā tie bija 62%. **Paši jaunieši par prioritāro jomu uzskata jaunatnes nodarbinātības risināšanu** (34%)²⁸.

2017. gadā **jaunatnes bezdarbs vecuma grupā 15–24 ir augstākais no visām vecuma grupām** – 17% (8,7% valstī vidēji), tas ir augstāks vīriešiem (18,3%) nekā sievietēm (15,4%)²⁹.

Lai arī jaunatnes jomā pastāv virkne nacionāla un globāla mēroga izaicinājumu, **Latvijā šīs jomas atzīšana politiskā dienas kārtībā ir samazinājusies**. Nacionālā līmenī ir izveidota Jaunatnes konsultatīvā padome. Kaut formāli šo padomi vada Ministru Prezidents, realitātē tā ir noticis tikai 2014. gadā. Ja 2015. gadā notika četras padomes sēdes, tad 2016. gadā un 2017. gadā – tikai viena.

28 <http://www.izm.gov.lv/jaunatne>

29 http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__nodarb/NB0020.px/table/tableViewLayout?rxid=

Pastāv atsevišķs jaunatnes organizāciju saraksts, ko uztur Izglītības un zinātnes ministrija (IZM). Šobrīd sarakstā ir 35 organizācijas, kas ir salīdzinoši mazs skaits. Būtu nepieciešams pārskatīt saraksta funkcionalitāti un nozīmi, **veicinot jēgpilnu jaunatnes organizāciju atbalstu.**

Pašvaldību līmenī pastāv dažādi mehānismi – jaunatnes lietu koordinatori, konsultatīvās padomes, jaunatnes centri, taču būtu izvērtējama šo mehānismu ietekme uz jaunatnes situāciju kopumā – nodarbinātību, veselību, izglītību un citam jomām, ne tikai šauri – brīvā laika iespēju uzlabošanai. Reģionālās attīstības kontekstā jaunatnes jomas stiprināšana pašvaldību līmenī ir kritiski svarīga.

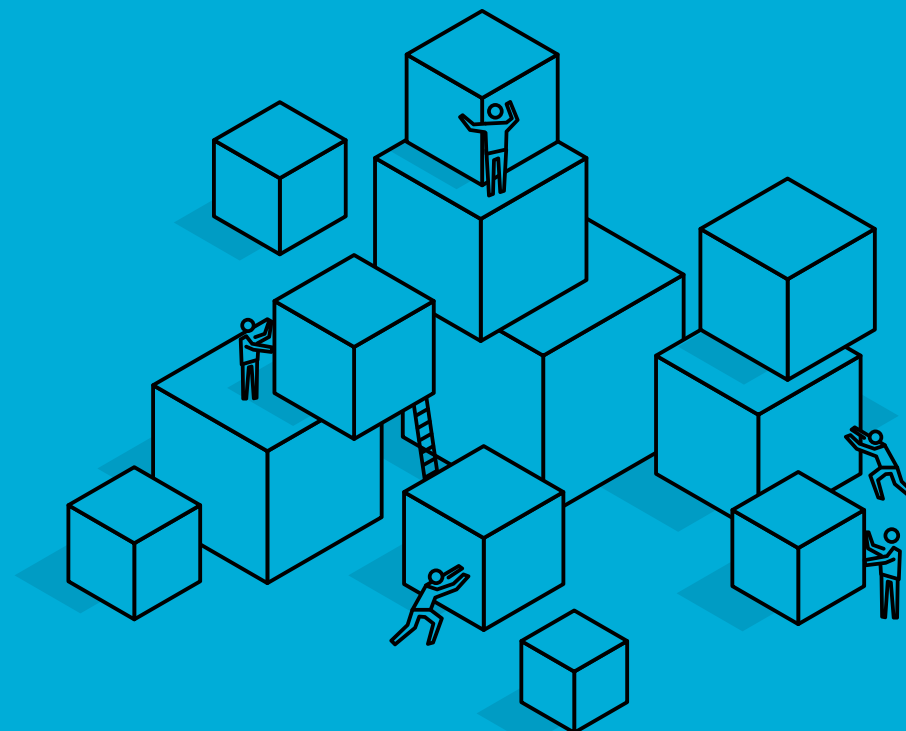
IAM jomā jaunatnes organizācijas nav uzsākušas aktīvu darbību, taču atbalsta to ieviešanu. Kā papildus mehānisms intereses radīšanai par jomu var būt ANO Jauniešu Delegātu programmas ieviešana Latvijā. Tas parādītu, ka Latvijas valdība uzticas jauniešiem un piešķir viņiem atbildību pārstāvēt savu valsti.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Uzsākt tūlītēju rīcību jaunatnes bezdarba mazināšanā.
2. Izvērtēt un pilnveidot nacionālās Jaunatnes konsultatīvās padomes darbu.
3. Izvērtēt un pilnveidot jaunatnes organizāciju saraksta funkcionalitāti.
4. Veicināt jaunatnes politikas aktualizēšanu pašvaldību līmeņa attīstības plānošanas dokumentos.
5. Ieviest ANO Jauniešu Delegātu programmu

4. Institucionālais mehānisms

4.1. Valdības dialogs

Nacionālā attīstības padome ir 2014. gadā izveidota koleģiāla koordinējoša institūcija, kas nodrošina valsts ilgtermiņa attīstības plānošanu un novērtēšanu. Padomes vadītājs ir Ministru prezidents, locekļi – ekonomikas ministrs, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, finanšu ministrs, izglītības un zinātnes ministrs, darba devēju un arodbiedrību pārstāvji, Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdis un Valsts Prezidenta pārstāvis. Šajā padomē nav iekļauti pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

2015. gadā šī padome ir sanākusi četras reizes, savukārt 2016. gadā – tikai vienu, kas ir bijusi arī pēdējā sanākums. **Šajā padomē pat nav skatīti tik nozīmīgi attīstības jautājumi kā Nacionālā attīstības plāna vidustermiņa ziņojums**³⁰.

Vienlaikus aktīvi darbojas Nacionālā trīspusējās sadarbības padome (turpmāk – NTSP), kura koordinē un organizē trīspusējo sociālo dialogu starp darba devēju organizācijām, valsts institūcijām un arodbiedrībām. NTSP darbojas dažādās tematiskās apakšpadomes – arī par tēmām, kas skar plašas attīstības jomas kā, piemēram, veselības aprūpe, vides aizsardzība, reģionālā attīstība, sabiedriskā drošība un citas³¹.

Valsts attīstības plānošanas dialogs šobrīd tiek šauri skatīts sociālā dialoga ietvaros, tomēr vienlīdz svarīgs ir pilsoniskais dialogs jeb iespējas visu pušu pārstāvēniecībai, ne tikai šauri lemjot no nodarbinātības un ekonomikas attīstības perspektīvas.

Piemēram, Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejā dialogā ar Eiropas Savienību ir pārstāvētas trīs puses – darba devēji, darba ņēmēji un “dažādas intereses” (ģimenes, sieviešu tiesības, jaunatne, mazais bizness, patērētāju un vides organizācijas u.tml.). Arī sociālā dialoga ietvaros tiek lietots termins “trīspusējais plus” dialogs, ietverot pilsoniskās organizācijas diskusijās, kur to viedoklis ir būtiski nepieciešams vai pat tiek pieprasīts no starptautiskās labās prakses³².

Valdības dialogs ar pilsonisko sabiedrību tiek veidots Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda (turpmāk – Memorands) ietvaros. Memorands tika izstrādāts 2005. gadā, un šobrīd tam ir pievienojušās 424 organizācijas. Memoranda īstenošanai ir izveidota padome, kurā piedalās Valsts kancelejas direktors, Finanšu ministrijas, Labklājības ministrijas, Kultūras ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības, Tieslietu ministrijas valsts sekretāri, Pārresoru koordinācijas centra vadītājs un astoņi atklāti vēlēti nevalstisko organizāciju pārstāvji. Padomes sēdes notiek reizi mēnesī, tajās izskata horizontālos pilsoniskās sabiedrības attīstības jautājumus, izvirza NVO pārstāvju dažādām konsultatīvām grupām³³.

Kaut Memoranda padomes darbs ir gadu gaitā kļuvis efektīvāks, tomēr **ir virkne izaicinājumu gan no kapacitātes, gan satura vadības viedokļa**. NVO, kas darbojas šajā Memoranda padomē, netiek segts ne darbs, ne ceļa izdevumi, tādējādi ir ierobežots NVO loks, kas var nodrošināt aktīvu līdzdalību. Tāpat izskatāmie jautājumi skar tikai pilsoniskās sabiedrības jomu, nevis valsts attīstību kopumā, jo nozariskā sabiedrības līdzdalība tiek veidota ministriju ietvaros. Šāda pieeja rada situāciju, ka nav iespējams aktualizēt tematiskus starpnozaru jautājumus, iniciēt jaunas valsts mēroga starpnozaru politikas.

32 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---dialogue/documents/publication/wcms_231193.pdf

33 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

34 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

35 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

36 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

37 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

38 <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu>

30 <https://www.mk.gov.lv/content/nacionalas-attistibas-padome>

31 <https://www.mk.gov.lv/content/nacionala-trispusejas-sadarbibas-padome>

Lai palielinātu NVO līdzdalības kapacitāti, pārstāvēt dažādu sabiedrības grupu intereses pilsoniskajā dialogā ar valdību, **ir jāveido horizontāli atbalsta mehānismi**, kā tas tiek īstenots sociālajiem partneriem – ne tikai formāli atzīstot NVO nozīmi, bet arī **stiprinot ar valsts finansiālu atbalstu un institucionālu atzīšanu**.

Latvijas Pilsoniskā alianse (eLPA) ir nacionālā NVO platforma, kuras mērķis ir stiprināt pilsonisko sabiedrību Latvijā, atbalstot Latvijas nevalstisko organizāciju kopējās intereses un veidojot labvēlīgu vidi biedrību un nodibinājumu darbībai. Pastāv arī nozariskas NVO platformas un tikli, interešu aizstāvības organizācijas, tomēr eLPA ir vienīgā organizācija, kas pastāvīgi seko līdzi visas pilsoniskās sabiedrības vides attīstībai un interešu pārstāvēšanai³⁴.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Atjaunot Nacionālās attīstības padomes darbu, organizēt regulāras sanāksmes par būtiskiem valsts attīstības jautājumiem.
2. Iekļaut Nacionālās attīstības padomes sastāvā NVO pārstāvi.
3. Stiprināt NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanu institucionāli un saturiski - izskatot jomas attīstībai būtiskus jautājumus.
4. Attīstīt “trīspusējo plus” dialogu NTSP ietvaros.
5. Stiprināt eLPA un nozaru NVO interešu pārstāvēšanas tiklu kapacitāti.
6. Palielināt līdzekļus interešu aizstāvības projektiem NVO fondā.

4.2. Politiskā uzraudzība

Saeimā darbojas Ilgtspējīgas attīstības komisija³⁵, kura uzrauga valsts stratēģisko attīstību, kā arī atsevišķus ar to saistītus nozīmīgus jautājumus. Komisija ir izskatījusi dažādas nozariskas tēmas, piemēram, reģionālo attīstību, problēmjautājumus mājokļu nodrošināšanas jomā, atbalstījusi Latvijas inovāciju un tehnoloģiju attīstības fonda izveidi. Komisiju pastāvīgi informē gan pārvaldes, gan akadēmiskā sektora pārstāvji. Tiek organizētas dažādas tematiskas konferences, piemēram, par klimata pārmaiņām un izglītību.

Komisijas vadītāja un atsevišķi deputāti ir piedalījušies NVO pasākumos par ilgtspējīgas attīstības tēmām, kā arī NVO pārstāvji ir pieaicināti sēdēs, kad tiek skatīti Ilgtspējīgas attīstības mērķu jautājumi.

Kopumā politiski IAM jautājumi tiek skatīti nošķirti no valsts attīstības plānošanas, veicot to integrāciju nozariskā līmenī pēc pašu nozaru iniciatīvas nevis pēc būtības. Šāda pieeja neļauj sasniegt IAM pēc būtības, jo tie netiek skatīti integrēti un līdzsvaroti, netiek izvērtēti, iespējams, pretrunīgi politikas virzieni.

Vienlaikus pozitīvi, ka Saeima veic regulāras konsultācijas ar sabiedrību ikgadējos pasākumos – Saeimas un NVO forumā, Jauniešu Saeimā, kā arī atsevišķas komisijas iesaista NVO savos ikdienas darba procesos. Vienlaikus ir izvērtējama šo pasākumu efektivitāte, piemēram, Saeimas un NVO foruma rekomendāciju ieviešanas uzraudzībai.

REKOMENDĀCIJAS:

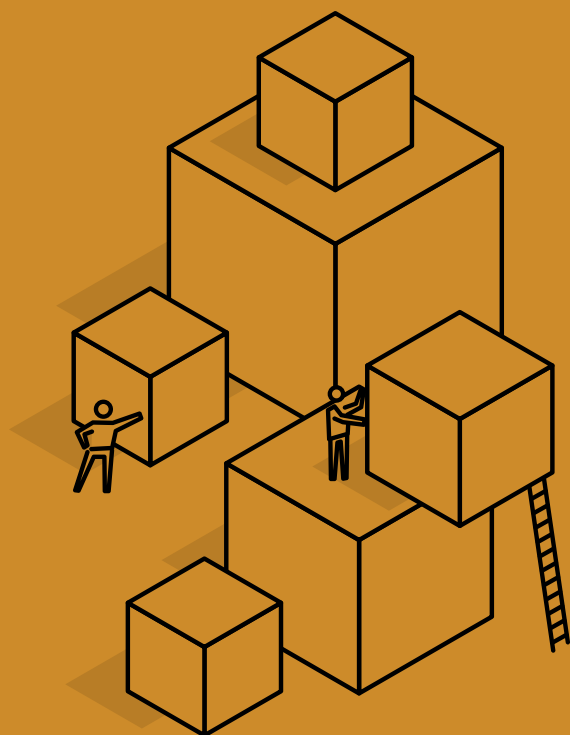
1. Stiprināt parlamentāro uzraudzību IAM ieviešanai.
2. Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijai veidot pastāvīgu sadarbību ar NVO, kas strādā IAM jomā.
3. Paaugstināt NVO iesaistes efektivitāti un rezultativitāti ikgadējos pasākumos, komisiju darbā un Saeimas darbā kopumā.

34 <http://www.nvo.lv/lv/news/page/par-mums-153/>

35 <http://ilgtspējigaattistiba.saeima.lv>

5. Sabiedrības informēšana un izglītošana

2016. gada tematiskais Eirobarometrs liecina, ka tikai 6% aptaujāto ir informēti par IAM un zina, kas tie ir. 28% zina par IAM (augstāks % par ES vidējo), bet nezina to saturu, savukārt 65% par IAM nezina³⁶.

Nevalstiskās organizācijas **ir īstenojušas dažādas iniciatīvas** sabiedrības informēšanai un izglītošanai par IAM, piemēram:

- 2016. gadā LAPAS sadarbībā ar Latvijas Pašvaldību savienību un Ārlietu ministrijas atbalstu īstenoja reģionālās starpnozarū diskusijas par IAM, kurās tika meklēti vietējie piemēri IAM ieviešanai³⁷;
- 2017. gadā LAPAS ar Vides aizsardzības fonda atbalstu izstrādāja metodisko materiālu par IAM, kuru ar Ārlietu ministrijas atbalstu izplatīja Latvijas izglītības iestādēm un citiem interesentiem³⁸;
- biedrība “homo ecos:” ar Vides aizsardzības fonda atbalstu īstenoja apmācības jaunajiem par IAM visā Latvijā;

³⁶ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2069>

³⁷ <http://lapas.lv/lv/musu-darbi/projektu-arhivs/diskusija-par-ilgtpejigas-attistibas-merkiem/>

³⁸ <http://lapas.lv/lv/globalie-merki/informativs-un-metodisks-materials-par-iam/>

- biedrība “Zaļā Brīvība” izdeva piecus elektroniskos izdevumus “Attīstības sadarbības vēstis”, kuros apskatīja arī dažādas IAM perspektīvas³⁹;
- katru gadu ANO Ģenerālās Asamblejas laikā LAPAS īsteno akciju reģionos, informējot sabiedrību par globālām tēmām.

Par atsevišķiem mērķiem dažādas NVO savu jomu ietvaros ir īstenojušas plašas kampaņas un izglītojošus pasākumus, jo īpaši, vides organizācijas.

IAM tematika **tiek ietverta arī dažādās citās mācību un informatīvās tēmās**, piemēram, migrācijas tēmā, sniedzot plašāku pasaules attīstības un pārmaiņu kontekstu.

Lielā daļā informatīvo aktivitāšu **ir veiktas izglītības iestādēs**, tomēr ir aptvertas arī citas mērķa grupas – jaunieši, sociālie darbinieki, uzņēmēji.

Arī citi **sadarbības partneri īsteno izglītojošas aktivitātes**, kurās iesaista NVO pārstāvjus vai plašākas sabiedrības grupas. Piemēram, Latvijas Pašvaldību savienība īstenoja projektus “Vietējās pašvaldības – attīstības izglītības un sabiedrības izpratnes veicinātājas”, un “Strādājot kopā iespēju sniegšanai vietējām un reģionālajām pašvaldībām attīstības veicināšanai ES partnervalstīs”, kurā, piemēram, sabiedrības izpratnes veidošanā par IAM iesaistīja jauniešus un skolēnus. Tāpat pastāvīga sadarbība notiek ar UNESCO LNK Pasaules Lielākās mācību stundas ietvaros.

Globālā izglītība Latvijā ir ilgstoši īstenota tikai nevalstisko organizāciju sektora vadībā. NVO ir veikušas pētījumus, izstrādājušas metodikas, īstenojušas pedagogu apmācības. Izglītības saturā šīs tēmas ir skatītas integrētā veidā, tomēr no NVO perspektīvas – nepietiekami un bieži tikai starpkultūru izglītības kontekstā.

2015. gadā LAPAS izstrādāja un publicēja **glokalizācijas metodoloģiju**⁴⁰, kas skaidro globālā un lokālā sasaisti, mijiedarbību. Šī metodoloģija virza uz pārmaiņu veicināšanu izpratnes, pieredzes un attieksmju jomā, izzinot pasauli un sevi kā pasaules daļu un tajā līdzdarbojoties.

39 <http://www.zalabriviba.lv/publikacijas/attistibas-sadarbibas-vestis/>

40 <http://lapas.lv/en/our-works/presidency-project/globalization-methodology/>

Latvijā šobrīd notiek **izglītības satūra reforma**, tāpēc NVO aktīvi seko līdzi globālās izglītības koncepta ieviešanai, jo pastāv bažas, ka tas netiks pilnvērtīgi atspoguļots.

Arī **pilsoniskā izglītība** skar globālās izglītības tēmas, tomēr jaunais mācību saturs rada bažas, kā arī tā tiks sašaurināta uz jaun-sardzes kustību. Latvijā pastāv atsevišķas iniciatīvas **izglītībai ilgtspējīgai attīstībai**, kas ir radniecisks koncepts globālajai izglītībai. Arī **vides izglītības** jomā ir plašas aktivitātes – Eko skolu kustība, informatīvās kampaņas un plaši pasākumi.

Kaut ir identificējamās dažādas izglītības jomas, kurās tiek skartas globālās un ilgtspējīgas attīstības tēmas, jaunajā izglītības saturā ir nepieciešams paturēt kopskatu un saikni ar pasaules mērogu.

Tā kā globālā izglītība nav valstiski atzīta, **pastāv ierobežotas iespējas iegūt finansējumu** projektiem, kas skar šīs tēmas. Ārlietu ministrija sniedz atbalstu globālās izglītības līdzfinansējumam, tomēr šis finansējums proporcionāli ir ļoti zems – apmēram 20 tūkstoši EUR gadā visām NVO. Nacionālā finansējuma trūkums liedz iespēju pretendēt uz citu finansētāju grantiem, piemēram, Eiropas Komisijas projektu konkursiem, kuros projektu minimālie sliekšņi ir ļoti augsti salīdzinot ar Latvijas NVO situāciju. Tādējādi Latvijas NVO globālās izglītības jomā nav pieejams ne EK finansējums, ne nacionālais finansējums, kas padara jomas tālāko attīstību gandrīz neiespējamu.

Laikā, kad pieaug sabiedrības viedokļa polarizācija, ir būtiski turpināt sabiedrības informēšanu un izglītošanu par viņu dzīves un rīcības globālo kontekstu un atbildību.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Jaunajā izglītības saturā skaidri izdalīt globālās izglītības un pilsoniskās izglītības tēmas.
2. Piešķirt finansējumu globālu tēmu aktualizēšanai no valsts budžeta, tai skaitā, pietiekamu līdzfinansējumu citu finansētāju atbalstītiem projektiem.

6. Globālā atbildība

Politiku saskaņotība ilgtspējīgai attīstībai (*Policy coherence for sustainable development* – angļu val.) tiek ieviesta nacionālā līmenī caur politiku koordinācijas mehānismu. Vienlaikus plānošanas sistēmas ietvaros nepastāv izvērtējums par nacionālo politiku ietekmi uz ilgtspēju globālā līmenī, izņemot gadījumus, kad to nosaka kādi tiesību akti.

Finanšu sektora izaicinājumi **ir veicinājuši diskusiju** par nacionālo atbildību starptautiskā līmenī, tomēr arvien jautājumiem par nacionāla līmeņa politiku ietekmi uz starptautisko situāciju ir pievērsta ļoti maza uzmanība, īpaši, ar ārlietām un vides politiku nesaistītās jomās.

Globālā atbildība pārsvarā tiek šauri skatīta attīstības sadarbības kontekstā, kas vienlaikus ne Latvijas kopējā attīstības plānošanā, ne ārlietu jomā nav augsta prioritāte vai tiek šauri skatīta nacionālo interešu līmenī.

Latvija arvien ir **viens no mazākajiem oficiālās attīstības sadarbības finansētājiem ES**, un attīstības sadarbība vairāk tiek uzverta kā nacionālo politisko interešu mehānisms, nevis sadarbība ilgtspējīgai attīstībai pēc būtības. Tas atspoguļojas arī finansējuma piešķiršanas procesā, primāri atbalstot pārvaldes projektus vai projektus, kas tiek īstenoti sadarbībā ar pārvaldes iestādēm.

No politikas plānošanas perspektīvas attīstības sadarbības jomā, iesaistot sabiedrību, **ir izstrādātas vispusīgas un stratēģiskas politikas pamatnostādnes**, tomēr būtu pilnveidojama to būtības ietveršana arī finansēšanas mehānismā.

Pozitīvi vērtējams, ka **50% atklātā grantu konkursa finansējuma tiek novirzīti NVO**, tomēr prakse rāda, ka atbalstītie NVO lielākoties ir tie, kas pārstāv pārvaldes vai biznesa intereses, kā arī ir mazas iespējas jaunu projektu uzsākšanai. Tā kā Eiropas Komisijas projektu sliekšnis ir augstāks nekā objektīvi var pretendēt Latvijas NVO, nacionālais finansējums arī patiesiem pilsoniskās sabiedrības projektiem ir kritiski svarīgs.

Pēdējos gados **Ārlietu ministrija ir ievērojami uzlabojusi starpnozaru koordināciju** un projektu ieviešanu atbalstu, informēšanu un izglītošanu. Pilnveidojami būtu šīs sadarbības institucionālie mehānismi, piemēram, konsultatīvajā padomē, veidojot diskusijas pēc būtības.

Ārlietu ministrija sadarbojas arī ar LAPAS sabiedrības informēšanā un izglītošanā par globālām un attīstības sadarbības tēmām, novirzot arī ikgadēju finansējumu. Šāds atbalsts vērtējams pozitīvi, jo ļauj aizsniegt ar aktivitātēm dažādas sabiedrības grupas, kā arī pārstāvēt Latvijas NVO starptautiski.

REKOMENDĀCIJAS:

1. Turpināt pakāpeniski paaugstināt oficiālās attīstības sadarbības apjomu.
2. Turpināt diskusijas un pieņemt globāli atbildīgus lēmumus attīstības sadarbības un citās jomās.
3. Paaugstināt finansējuma apjomu NVO projektiem attīstības sadarbības divpusējā finansējumā.

Secinājumi un turpmākie soļi

Brīvprātīgā nacionālā ziņojuma process par IAM ieviešanu aktualizējis būtisku izaicinājumu – nepieciešamību izvērtēt, vai dēļ procesu politizēšanas samērā sabalansētā Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija Latvija2030 un attīstības plānošanas sistēma kopumā būs tikai “skaisti vārdi uz papīra”.

Vidējā termiņā izvirzītā prioritāte “ekonomiskais izrāviens” ir radījusi negatīvu ietekmi uz demokrātijas procesiem – gan nacionālā mērogā sašaurinot pilsonisko dialogu uz sociālo dialogu, konsultācijās priekšroku dodot sociālajiem partneriem, nevis visu sabiedrības grupu pārstāvjiem, tai skaitā, NVO, gan arī ieviešot politikas mehānismus un tiesību aktus, kas mazina NVO kapacitāti un finanšu pieejamību sektorā.

Pilsoniskā dialoga trūkums nacionālā mērogā ir ietekmējis arī “uz papīra” labi sakārtoto sabiedrības līdzdalības procesu nozaru līmenī, un tas vairāk ir institūciju kultūras atspoguļojums, nevis obligāta plānošanas procesa sastāvdaļa. Pastāvot izciliem sabiedrības līdzdalības un pārvaldes attīstības piemēriem, vienlaikus pastāv arī izteikti negatīvi un pat naidīgi piemēri pārvaldes retorikai par pilsonisko sabiedrību un nevalstisko organizāciju sektoru.

Starpnozaru dialoga trūkums nacionālā līmenī, augsta līmeņa amatpersonu neiesaistīšanās nozīmīgu tēmu apspriešanā rada kopēju negatīvu vidi politiskajai un institucionālajai atbildībai.

Negaidot uz jaunā Nacionālā attīstības plāna procesu, ir iespējams ieviest tūlītējus mehānismus līdzsvarotākai attīstībai, šo jomu aktualizējot valstiskā nevis nozarpolitiku līmenī, piemēram, organizējot Nacionālās attīstības padomes sēdes un nodrošinot visu pušu, tai skaitā, pilsoniskās sabiedrības pārstāvniecību.

Ilgspējīgas attīstības ieviešana ir iespējama tikai partnerībā ar iedzīvotājiem.

Ziņojumā ietvertās rekomendācijas tiks virzītas apspriešanai NVO un Ministru kabineta sadarbības memoranda padomē, lemjot par tālākajām kopīgajām darbībām IAM ieviešanas nodrošināšanai.

17 Ilgtspējīgas attīstības stāsti

Aiz nevalstisko organizāciju, projektu un iniciatīvu nosaukumiem ir cilvēki. Tieši viņi ir tie, kas veido šo pasauli ilgtspējīgāku un labāku. Šajā ziņojumā tie ir septiņpadsmit stāsti no Latvijas, bet kopā mēs esam simti, tūkstoši un miljoni. Katrs no mums ir daļa šīs planētas.

Ilze Skuja,
nodibinājums
„Palidzesim.lv”

ILZE SKUJA ir izvēlējusies veltīt savu dzīvi, lai palīdzētu bērniem un jauniešiem ar īpašām vajadzībām.

Atbalsts, ko Latvijas valdība piedāvā ģimenēm un bērniem ar šādām vajadzībām, ir ļoti mazs, un tieši tāpēc vairāk nekā pirms desmit gadiem Ilze kopā ar Elinu Meinarti izlēma dibināt organizāciju „Palidzesim”. Tās mērķis ir sniegt palīdzību vismaz daļai no Latvijas bērniem un ģimenēm, kurām vienkārši nav paveicies dzīvot normālu dzīvi.

Tagad, pēc daudziem nenogurdināma darba gadiem, viņām beidzot ir vieta, kurā var uzņemt vairāk nekā 500 bērnus un jauniešus, kam katru gadu tiek sniegta palīdzība. Tā nav bijis vienmēr – sākumā bija grūti atrast kaut nelielu finansējumu, ko varētu ieguldīt šajā darbā. Viss sākās no nulles, strādājot jebkurā vietā – mājās, kafejnīcās, pat automobiļos.

Aktivitātes ir dažādas. Piemēram, vasaras nometnes, pārgājieni, slēpošana, maratoni, profesionāļu (aktieru, režisoru, psihologu u.c.) vadītas nodarbības un pasākumi. To nolūks ir novērst jauniešu domas no problēmām, uzlabot psiholoģisko situāciju un ļaut viņiem justies kā sabiedrības un kolektīva daļai. Soli pa solim iesaistītie jaunieši sāk domāt pozitīvāk un gūst pārliecību par saviem spēkiem.

Pirms gada tika uzsākts jauns projekts bērnu māmiņām. Bērņus pieskata tā, lai māmiņām būtu laiks, ko tās varētu veltīt sev un atpūtai – laimīgām mammām ir laimīgi bērni. Dažreiz pat dažas sev veltītas stundas var būt ļoti svarīgas. Paveiktā rezultātus un ietekmi ne vienmēr izdodas saskatīt viegli un ātri. Lai redzētu, kā bērns izaug un, iespējams, atrod darbu vai sāk studēt, paiet daudzi gadi. Tas tāpēc, ka darbā galvenā uzmanība tiek

pievērsta bērnu garīgajai labsajūtai un personīgajai attieksmei vai arī nopietnu fizisko problēmu risināšanai, īpaši strādājot ar bērniem, kam ir veselības un psihiskās veselības problēmas.

Sasniegto ir grūti izmērīt. Tas ir stāsts par ilgtermiņa mērķiem, ko nevar sasniegt viena pasākuma rezultātā. Bet, neskatoties uz grūtībām, viss, kas Ilzes komandai rūp, ir redzēt, ka agrāk tik trauslie un kautrīgie bērni pēc gadiem atgriežas runāt grīboši un pārliecināti par sevi. Darbs ir grūts, bet šāda palīdzība pat tikai pieciem, desmit vai trīsdesmit bērniem, var pilnībā mainīt viņu dzīves, un tas dod enerģiju darbu turpināt.

Kad Ilze mums šo stāstu stāstīja, viņas acis mirdzēja lepnums – tas, ko viņa dod šiem bērniem ikkatru savas dzīves dienu, dara viņu laimīgu.

Agita Kraukle,
„Latvijas Samariešu
apvienība”

Šis ir stāsts par AGITU KRAUKLI, enerģisku jaunu sievieti no Rīgas. Dzimusi ārstu ģimenē, viņa no bērnības vēroja savus vecākus, kas dienu un nakti daudz strādāja, lai palīdzētu citiem; viņas acīs tie bija varoņi. Ņemot piemēru no vecākiem, Agita pieteicās studijām Medicīnas fakultātē, bet drīz saprata, ka šāda veida studijas viņai nav piemērotas. Sākumā nebija vienkārši pieņemt, ka viņa nelīdzināsies saviem vecākiem, gan tāpēc, ka bija bailes likt viņiem vilties, gan no vecākiem mantotā altruisma dēļ – kā gan var labāk palīdzēt citiem, ja vien nekļūstot par ārsti?

Kaut Agita toreiz to nesaprata, bet ir neskaitāmi veidi, kā citiem palīdzēt, un drīz vien viņa nonāca pie savējā.

Pēc studiju beigšanas Latvijas Lauksaimniecības universitātē viņa iestājās praksē nodibinājumā „Ziedot”, un tūlīt

pēc tam tika pieņemta darbā, kur, nostrādājusi vairākos amatos, kļuva par sākotnēji „Ziedot” nodibinātās un vēlāk „Samariešu apvienības” pārņemtās „Latvijas Pārtikas bankas” projekta vadītāju. Šis projekts radās pēc 2008. gada finanšu krīzes sākuma, kuras postošā ietekme uz plašu Eiropas iedzīvotāju daļu ir labi zināma. Latvijā daudzi zaudēja darbu, nonākot zem nabadzības sliekšņa. Daudzi nevarēja piekļūt pat pirmās nepieciešamības pārtikas precēm. Valdība sāka īstenot vairākus pasākumus, bet sarežģītās birokrātiskās procedūras daudzām ģimenēm neļāva piekļūt pārtikas palastiem. „Latvijas Pārtikas banka” izlēma aizpildīt tieši šo plaisu.

Ik mēnesi šī organizācija sniedz palīdzību aptuveni 2000 cilvēkiem, ģimenēm, kuras nesaņem sociālo dienestu palīdzību. Projekts ir vienkāršs, bet darbojas efektīvi. Agita un viņas komanda sadarbojas ar „Rimi” un daudziem vietējiem lauksaimniekiem. „Rimi” katru dienu ziedo organizācijai visus produktus ar „vizuāliem defektiem”, ko nevar pārdot, jo tie neatbilst veikalu standartiem. Vietējie lauksaimnieki ziedo galvenokārt dārzeņus. Agita ik dienu velta lielas

„Es gribētu, lai visi cilvēki ik dienu pamostos ar iespēju no tiesas dzīvot tā vietā, lai tikai eksistētu.”

- AGITA KRAUKLE

pūles šo ziedojumu savākšanai, pārtikas paku komplektēšanai un sadalei trūcīgām ģimenēm. Viņa dara pilnīgi visu, un ar pilnām tiesībām jūtas kā „brīnumsieviete”!

Vecāki vēl aizvien īsti neizprot viņas darba būtību, un tas mazliet viņu skumdina. Tomēr ir viens ģimenes loceklis – vecmāmiņa, kas ļauj Agitai justies lepnai un laimīgai par savu darbu: „Kad vecmāmiņa mani redz televīzijā, sniedzam kādu interviju, viņa ļoti satraucas no prieka un vienmēr man zvana, lai apsveiktu!” Un Agitai ar to vairāk nekā pietiek, jo viņa mīl savu darbu un zina, cik ļoti viņas darbs palīdz ik dienu; un kaut arī vecākiem tas nešķiet pats labākais, ko varētu darīt, tūkstošiem cilvēku, kas ir pateicīgi viņai un viņas komandai, gūst iespēju labi paēst un dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

**Madara
Mazjāne,**
Centrs MARTA

Stāsts par MADARU MAZJĀNI ir stāsts par veiksmi, mīlestību, drosmi, taisnīgumu un cīņu. Madarai ir paveicies augt ģimenē, kas viņu ikkatru dzīves brīdi ir mīlējusi, sapratusi un atbalstījusi. Augusi mājās, kur valda mīlestības un savstarpējas cieņas attiecības, viņa tagad ir kļuvusi par to pārliecināto, jutīgo un drosmīgo sievieti, kādu mēs viņu redzam šodien. Bet vairāk par visu viņai ir dots veselīgs un optimistisks skats uz attiecībām starp cilvēkiem. „Manā pasaulē viss ir iespējams. Es nekad neesmu cietusi no vardarbības, un cilvēki, kurus es milu, nekad nav atstājuši mani novārtā. Tieši tāpēc es zinu, cik svarīgas ir veselīgas attiecības. Es negribu, lai tās uztver kā privilēģiju, bet gan kā dotumu.”

Diemžēl ne visi dzīvo Madaras pasaulē. Daudzi ir uzauguši vidē, kur vardarbīgu un agresīvu uzvedību uztver kā normu. Daudzas sievietes cieš no seksisma stereotipiem, kas ir mūsu sabiedrības pamatos. Ir daudz ļaunprātīgas izmantošanas veidu, aizliegumu, nezināšanas un vardarbības, kas katru dienu jāizcieš sievietēm visas planētas mērogā.

Madarai tas viss nav pieņemams. Viņa zina, ka var dzīvot citādi, un tieši tāpēc ir nolēmusi veltīt visas iespējamās pūles, lai palīdzētu cilvēkiem, kam ir veicies mazāk nekā viņai. Lai sasniegtu mērķi, Madara ir spējusi savu cīņu pārvērst savā darbavietā – jau 8 gadus viņa strādā par jaunatnes programmas koordinatori centrā „Marta”.

Centrs „Marta” ir 2000. gadā Rīgā dibināta organizācija, kas vēršas pie vardarbības, jo īpaši sadzīves vardarbības, upuriem un sievietēm, kas iesaistītas prostitūcijā, sniedzot tām psiholoģisku, higiēnisku un juridisku atbalstu. Jo īpaši Madara strādā ar pusaudžiem; viņas darbs ir apmeklēt skolas un mēģināt darīt jauniešus jutīgākus un labāk izglītotus daudzos jautājumos, piemēram, dzimumu līdztiesība un identitāte, sieviešu tiesības, piekrišana un prostitūcija, bet vairāk par visu Madara mēģina palīdzēt bērniem nošķirt veselīgas un neveselīgas attiecības ar cerību, ka nākotnē pasaule varētu būt tāda kā pasaule, kurā augusi viņa pati.

**Alina
Karpeļceva,**
Riga Tech Girls

ALĪNA KARPEĻCEVA ir latviešu meitene, kurai vienmēr bijusi kāda noteikta aizraušanās.

Tagad iespējams daudzi no jums domā, kas gan varētu būt šīs meitenes aizraušanās? Varbūt dejošana? Gleznošana? Vai šūšana? Vai tā varētu būt ēst gatavošana?!

Diemžēl... jūs kļūdiņāties. Šī jaukā meitene nav nekas cits kā tehnikas ģēnijs! Tieši tā! Alīna nodarbojas ar tīmekļa vietu izstrādi, kas šķiet neparasts darbs sievietei, taču ne viņai. Viņa uzskata, ka ir absurdi, ka tehnoloģiju nozarē strādā tikai dažas sievietes, tas nozīmē zaudētus talantus. Taču diemžēl mēs dzīvojam sabiedrībā, kurā vēl joprojām valda spēcīgi stereotipi, saskaņā ar kuriem sievietēm paredzēti noteikti darbu veidi, un tie ir jālauž.

Mēs noteikti varam teikt, ka Alīnas cīņa ir pamatota un mērķtiecīga. 2016. gadā viņa kļuva par vienu no Riga Tech Girls dibinātājām. Šī organizācija ir pirmā kopiena Latvijā, kas izveidota ar mērķi izglītēt un iedvesmot jaunietes tehnoloģiju jomā. Ideja par RTG radās 2015. gada novembrī tehnoloģiju sanāksmē Rīgā, kur dalībnieku vidū bija vairākas sievietes, kas stāstīja savus veiksmes stāstus. Šajā pat pasākumā amerikāniete Laurela Freija [Laurel Freyja] dzirdēja pāris muļķīgus komentārus, kurus izteica vīrieši, kas perfekti iemiesoja stereotipus par sieviešu prasmēm IT jomās. Varbūt atskatoties atpakaļ, mums vajadzētu viņiem pateikties, jo tā bija dzirksts, kas aizdedzināja šīs sievietes vēlmi parādīt, cik ļoti viņi kļūdās. Sākās Latvijas sieviešu tehnoloģiskā revolūcija!

Organizācija atbalsta divu veidu pasākumus: darbseminārus, kuros dalībniekiem māca pamata kodēšanu un IT prasmes, un tikšanās, kurās sievietes, kas strādā tehnoloģiju nozarē, tiek aicinātas izstāstīt savus veiksmes stāstus un, daloties ar pieredzi, kļūst par iedvesmas avotu citām sievietēm. Šodien ir jau vesela virkne stāstu par sievietēm, kas atradušas darbu vai izveidojušas karjeru IT, pateicoties Riga Tech Girls. Viens no iespaidīgākajiem ir stāsts par ārsti, kas pēc vairāku darbsemināru apmeklēšanas nolēma izveidot savu virtuālās realitātes jaunuzņēmumu, lai palīdzētu bērniem ar autismu.

Alīna lepojas ar katru tādu stāstu. Šīs ir pārmaiņas, kas motivē viņu turpināt izglītēt sievietes visā valstī, cerot, ka kādu dienu sievietes tehnoloģiju nozarē būs pašsaprotami un nevis izņēmums.

“Ir lieliski redzēt, ka mūsu publikā un dalībnieču vidū ir arvien vairāk jaunu sieviešu, redzēt, ka viņas nepieņem tradicionālās un konservatīvās vērtības kā pašsaprotamas, ka viņas vairs neakceptē notiekošās nejedzības. Tās ir izmaiņas, ko es vēlos redzēt.”

- DŽEMMA SUDRABA

tikties divas reizes nedēļā, lai iemācītos pastāstīt savus stāstus. Galvenais šajā pasākumā ir tēlošanas tehnikas apgūšana, taču atšķirība ir tā, ka lielākajā daļā gadījumu aktrises tēlo izdomātas lomas, bet šīs sievietes uz skatuves pasniedz savus personiskos stāstus.

Džemma uzskata, ka ar šīm aktivitātēm mainās sieviešu priekšstats pašām par sevi, padarot viņas pašpārliecinātākas un sekmējot labāku savas vērtības apziņu. Sieviešu standapa mērķis ir divējāds: no vienas puses, tiek paaugstināta sievietes apziņa, no otras, sabiedrība uzzina, ko nozīmē būt sievietei šodien Latvijā, ņemot vērā gan sarežģījumus, gan patīkamās lietas.

Latvija ir maza valsts, tādēļ, nodarbojoties ar kādu jautājumu, ir liela iespēja, ka ir vēl kādi pazīstami cilvēki, kas ar to saistīti. Tieši tā notika ar Džemmu. Uzzinot par minēto projektu, tas viņu uzreiz ieinteresēja, un viņa nolēma atbalstīt ideju un dot savu pienesumu tās realizēšanā un paplašināšanā. Tā sākās Sieviešu standaps [Women Standup]!

Pateicoties šim projektam, aizvien lielāka Latvijas sieviešu grupa sāka

Stāsts, ko mums izstāstīja DŽEMMA, sākās 2014. gada 8. martā, kad latviešu dzejniece Inga Gaile nolēma pārveidot savu maldīgo priekšstatu par iniciatīvu trūkumu Sieviešu dienā par kaut ko noderīgu. 8. marts viņai bija nozīmīga diena, lai atcerētos sociālos, ekonomiskos un politiskos sasniegumus, diskrimināciju un vardarbību, kam sievietes tikušas un vēl joprojām tiek pakļautas visdažādākajās vietās pasaulē. Tā bija diena, kad sievietēm bija jāceļas kājās! Tā viņa nolēma organizēt kaut ko pati, lai padarītu šo dienu vēl īpašāku un nozīmīgāku. Viņa organizēja pasākumu, kurā piecas sievietes kāpa uz skatuves un vienkārši izstāstīja savus stāstus – brīvi, bez nekāda īpaša iemesla vai mērķa. Pasākumā piedalījās daudz cilvēku, un uzvedums guva lielu atzinību.

Džemma Sudraba,
Sieviešu
Stendaps

5 DZIMUMU
LĪDZTIESĪBA

Elina Kolāte,
Pasaules dabas fonds

ELĪNA KOLĀTE ir ieguvusi vides zinību izglītību Latvijas Universitātē. Savulaik strādājusi kā pašnodarbinātā, organizējot savu laiku atbilstoši savām vēlmēm un nopelnot apmierinošu algu. Vienlaikus viņa zināja, ka pilna laika darba piedāvājumu pieņems tikai tad, ja tas būs kas tāds, kas viņu patiešām interesē. Tā arī notika, kad aptuveni pirms trim gadiem viņa saņēma e-pasta vēstuli no kolēģa, kurš strādāja Latvijas Hidroekoloģijas institūtā. Kolēģis rakstīja, ka institūts meklē Baltijas Jūras un saldūdens programmas vadītāju. Elīna neko nezinaja par šo projektu, bet izpētot saprata – tas ir darbs, kura dēļ viņa varētu piekrist mainīt savu darba dzīvi, un piedāvājumu pieņēma.

Baltijas Jūras un saldūdens programma ir daļa no Pasaules Dabas fonda (WWF) Latvija, un strādā ciešā sadar-

“Es domāju, ka šis ir labākais veids, kā pārliecināt politiķus; viņi nebaidās no mums, bet baidās no tā, ka cilvēki varētu nebalsot par viņiem. Tāpēc, ja mums izdosies pārliecināt sabiedrību, mums izdosies pārliecināt arī viņus.”

- ELĪNA KOLĀTE

bībā ar visām Baltijas jūras valstīm. Viena no lielākajām problēmām, kas tiek risināta projekta ietvaros, ir aļģu vairošanās. Šo nelabvēlīgo parādību izraisa pārmērīga minerālmēsļu lietošana lauksaimniecībā, kas veicina ārkārtēju aļģu izplatīšanos, galarezultātā piesārņojot ūdeņus un sliktākajā gadījumā padarot tos toksiskus sakarā ar skābekļa trūkumu. Saprotams, ka problēma ir patiešām nopietna, un, lai gan tā vēl nav skārusi no upēm tekošo ūdeni, ko 50% Latvijas iedzīvotāju izmanto kā dzeramo ūdeni, pastāv risks, ka nevēlamais scenārijs varētu īstenoties ātrāk, nekā plānots. Piemēram, kaimiņvalstī Polijā tieši tā jau notiek, un tas ir pietiekams iemesls uztraukties. Problēmas risinājums ir patiešām izaicinājums, jo neviens īsti nezina, kā to izdarīt, tehnoloģijas vēl

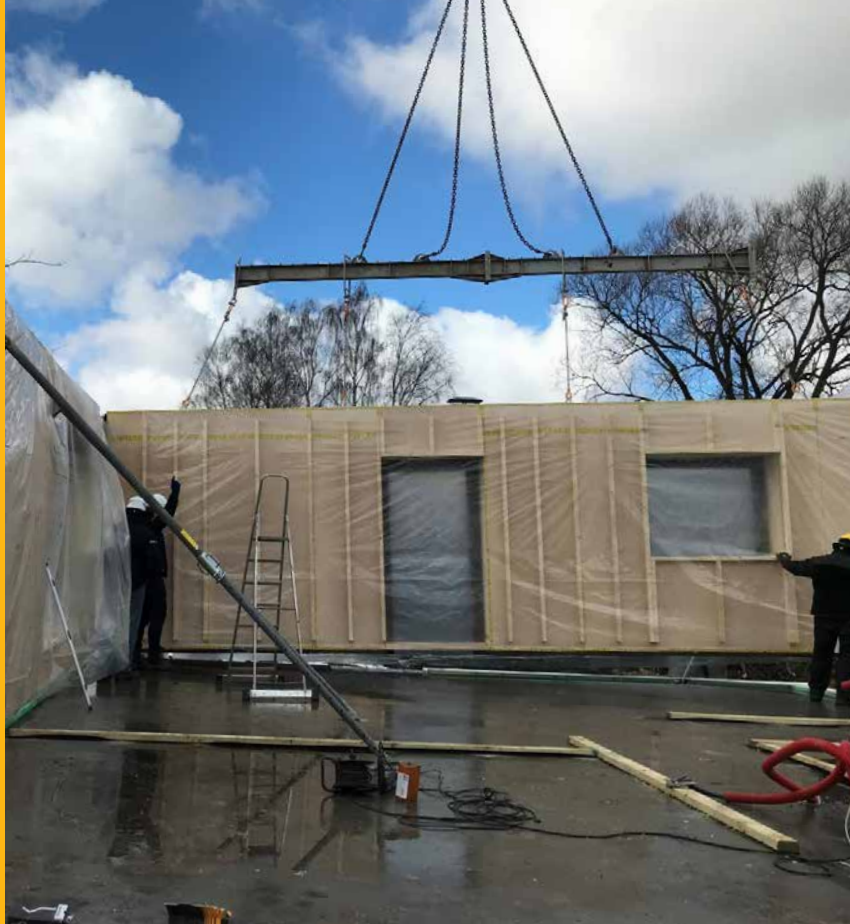
nav tiklīdz attīstītas, lai risinātu šādu apdraudējumu lielā mērogā – citiem vārdiem sakot, labāk parūpēties par drošību laicīgi nekā nožēlot pēc tam.

Elīnas pienākums ir radīt un izplatīt zināšanu bāzi un informāciju par šāda veida tēmām, pastāvīgi veicot izpēti, izplatot informāciju un nodarbojoties ar lobēšanu. Cilvēki domā, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir tā, kas galvenokārt nodarbojas ar vides jautājumiem, bet tā tas nav. Ministrija, kurai vides jomā ir lielākā teikšana un resursi, ir Lauksaimniecības ministrija. Diemžēl dialogs ar viņiem praktiski nepastāv. Acīmredzot ministrijai nerūp pilsoniskā sabiedrība un vides aizsardzība. Šķiet, tā vēl joprojām dzīvo padomju laikos un tur strādājošajiem nav ne mazākā nodoma strādāt pie šiem jautājumiem. Šis ir galvenais šķērslis Elīnas darbā, lai nodrošinātu saldūdens krājumu aizsardzību, jo lauksaimniecības prakses maiņa ir vienīgais veids, kā risināt problēmu.

Kārlis
Grīnbergs,
Pasīvā māja

Pasīvā māja. Kas tas ir? Šis termins ir zināms jau ilgāku laiku, taču "Passive House Latvija" (turpmāk – PHL) direktors KĀRLIS GRĪNBERGS saka, ka Latvijā šis jēdziens ir aktīvs ne ilgāk kā 10 gadus. Runājot par energoefektivitāti, pasīvā māja patērē par 80 līdz 90 procentiem mazāk enerģijas nekā Latvijas vidējā māja (60-70% attiecībā pret jaunuzceltajām mājām). Taču svarīgāks par efektivitāti pasīvajā mājā ir cits aspekts – apdzīvojamība un perfekts mikroklimats.

PHL šobrīd palielina savu sabiedrisko aktivitāti pēc neilga pārtraukuma, kura laikā lielāka uzmanība tika pievērsta izglītības jautājumiem un sadarbību ar nozari, ar mērķi uzlabotu pasīvās mājas standarta īstenošanu. Kārlis atklāj, ka vēl viens būtisks šķērslis energoefektivitātes veicināšanai ir

“Tiksimies pēc gada – daudz kas jau būs padarīts.”

- KĀRLIS GRĪNBERGS

bijuši uzņēmumi, kas izmantoja klientu un ekspertu maldināšanu ar mērķi gūt finansiālu izdevīgumu. Piemēram, “nano krāsa” – tika apgalvots, ka tā darbojas tāpat kā minerālvates izolācijas slānis. Teorētiski šī krāsa pateicoties savām atstarošanas īpašībām, ir funkcionāla tikai vakuumā, piemēram, kosmosā, bet ražotāju marketinga materiālos tas nez kāpēc netika pieminēts. Arī termins “pasīvā māja” ir daudzviet izmantots bez patiesas izpratnes par jēdzieniem un kvalitātes standartiem. Tieši tādēļ PHL tīmekļa vietnē ir atsevišķa sadaļa ar nosaukumu “Mīti par pasīvajām mājām”.

Kārlis kopā ar dažādu ekspertu komandu (sākot no enerģijas auditoriem līdz inženieriem un arhitektiem) strādāja pie straujas kapacitātes paaugstināšanas, apmācot ekspertus un uzsākot pārrobežu sadarbību ar CMB uzņēmumu. Tādējādi viņi varēja (un vēl joprojām var) nodrošināt kvalitatīvu apmācību gan pasīvo māju projektētājiem, gan būvniekiem. PHL vadītās apmācības ir starptautiski atzītas, un sertifikāts tiek izsniegts tikai pēc starptautiska eksāmena nokārtošanas.

Runājot par energoefektivitātes veicināšanu, Kārlis ar prieku stāsta, ka situācija kļūst labāka – būvniecības standarti tiek uzlaboti katru gadu (ir iestrādāts mehānisms energoefektivitātes paaugstināšanai, lai panāktu būves ar gandrīz nulle enerģijas patēriņu), un sabiedrībai ir pieejama plašāka informācija par šo jautājumu, tāpēc PHL kā pasīvo māju veicinātāja un ekspertu centra nozīmīgums tikai palielināsies. Kārlis uzskata, ka tradicionālās būvniecības metodes neatbilst energoefektivitātes prasībām, un viņa personiskās simpātijas pieder izturīgiem un ilgi kalpojošiem materiāliem. Turklāt, tas ir subjektīvi lieliskais resurss, ko var piedāvāt Latvija.

“Kokmaizītes” [“Kulrand Woodcake”] aizsākās kā jebkurš cits sekmīgs biznesa projekts – bija problēma. Idejas autore BAIBA, kas ir arī proaktīva mamma, saprata, ka lielākā daļa tirgū pieejamo galda spēļu bērniem nenodrošina nepieciešamību izglītot bērnus, nav izgatavotas no dabiskiem materiāliem un nav izturīgas. Viņa sazinājās ar savu paziņu Annu, kas ir dizainere, un abas izveidoja alternatīvu dārgajām galda spēlēm. Pēc piedzīvotās ekonomiskās krīzes šī tika uzlūkota arī kā prognozējamāka drošības tīkla izveidošanas iespēja. Kopā viņas izstrādāja pilnu ražošanas ciklu. Baiba nebaidījās ķerties pie darba, pirmās koka galda spēles pati izgatavoja no atgriezumiem, izmantojot Annas radītos dizainus.

**“Tas jau nav noslēpums,
ka bērniem ir ļoti tīra un
universāla lietu uztvere.”**

- BAIBA ALTĒNA

Uzņēmuma nosaukums latviešu valodā “Kokmaizītes” bija Baibas tolaik 4 gadus vecā dēla ideja, kas radās, brokastojot un vienlaikus runājot par vides aizsardzības tēmām.

Izglītojošas un pieejamas koka galda spēles ar gudru dizainu bija atīstīšanas vērtā ideja. Tā kā šajās spēlēs uzsvars likts uz Latvijas kultūru un valodu, drīz radās iespēja saņemt finansējumu no Kurzemes Kultūras nodaļas, kā arī Latvijas Kultūrkapitāla fonda, un sākās idejas realizācija ražošanas procesā.

No idejas dzimšanas 2009. gadā līdz šodienai “Kokmaizītes” izgatavotas vismaz 11 galda spēles vairāk nekā

11 tūkstošos eksemplāru. Ir saņemti vairāki apbalvojumi gan par vizuālo dizainu, gan galda spēles mehānisko konstrukciju. Pieaugot ražošanas apjomam, tika meklētas sadarbības iespējas liela apjoma ražošanai, un izveidota kopdarbība ar vairākiem lielākajiem kokmateriālu ražošanas uzņēmumiem Latvijā.

Baibai nedod mieru kāds svarīgs jautājums – ja pēc ļoti ilgiem laikiem šīs viņu ražotās spēles tiks atrastas, veicot izrakumus, vai tās tiks uzskatītas par Latvijas kultūras mantojumu, tāpat kā mēs šodien raugāmies uz dažādiem pagājušo laiku artefaktiem.

EMĪLS LUKJANSKIS drīz svinēs savu 24. dzimšanas dienu. Viņš ir viena no Latvijā populārākajiem zinātnes centriem – Zinoo, rīkotājdirektors. Emīla stāsts aizsākas Cēsīs – šarman-tā pilsētiņā aptuveni divu stundu braucienā no Rīgas, kur viņš ir dzimis, audzis un sācis žurnālistikas studijas universitātē. Dzimtajā pilsētā viņš aktīvi piedalījās kopienas sociālajā dzīvē, darbojoties Jaunatnes padomē. Jaunā vīrieša dzīve mainījās, kad kādu dienu, piedaloties pašvaldības padomes darbā, ko viņš parasti darīja, lai pārstāvētu Cēsu jauniešu intereses, viņš iesaistījās saspringtā diskusijā ar vietējo uzņēmēju Paulu Irbinu. Pēc dažām dienām Emīls saņēma telefona zvanu: viņa dedzīgajam oponentam bija priekšlikums – viņš aicināja Emīlu pievienoties Zinoo komandai un strādāt pie viņa.

Pauls Irbins ir uzņēmējs, kas aizraujas ar zinātni, un 2011. gadā Cēsīs izveidoja Zinoo zinātnes centru. Acīmredzot jaunā vīrieša dedzība un inteliģence bija atstājusi uz Paulu nedzēšamu iespaidu pārliecināja, ka viņš ir īstais cilvēks, kāds nepieciešams šajā organizācijā. Emīlu Paula priekšlikums pārsteidza, taču, ilgi nedomājot, viņš izaicinājumu pieņēma.

Tā sākās Emīla darbs un pieredze Zinoo zinātnes centrā. Uzsākot darbu, viņš bija žurnālistikas otrā kursa students, taču drīz saprata, ka vēlas pilnībā pievērsties jaunajam darbam, studijas pameta, lai vēlāk kļūtu par organizācijas direktoru.

Paula izvēle uzticēties šim jaunietim izrādījās pareiza. Arī Emīls uzticas jauniešiem. “Ziniet, mēs kļūdamies visu laiku, taču mūsos ir liela zinātkāre un radošums, kas mūs padara atšķirīgus no citiem,” saka Emīls. Šodien organizācijā ir aptuveni 40 darbinieku, kuru vidējais vecums ir aptuveni 29 gadi.

Tas, kas modināja Emīla aizrautību, lai pievērstos šim darbam un ieņemtu tik prestižu amatu tikai 23 gadu vecumā, bija organizācijas misija: veicināt bērnu interesi par zinātni. Tādējādi ar divvainām interaktīvām izstādēm četros centros visā valstī un pastāvīgi skolās organizētām darbnīcām Zinoo zinātnes centrs sniedzis ieskatu zinātnes pasaulē vairāk nekā 30 000 bērnu ar cerību radīt daudzus jaunos zinātniekus, kas tuvākajā nākotnē ar zinātnes palīdzību nodrošinās Latvijas attīstības ceļu, pamatojoties uz ilgtspējīgas attīstības principiem.

Emīls
Lukjanskis,
Zinoo zinātnes
centrs

Andrs Hermanis,
BlindArt

Šis ir stāsts par ANDRU, jaunu latvieti, kas pārvērtis savu aizraušanos ar mākslu par misiju pret sociālo izstumšanu un nevienlīdzību.

Stāsts aizsākās pirms 11 gadiem, 2007. gadā, kad kādu dienu Andru, kurš tajā laikā strādāja par fotogrāfu, kādā no savu darbu izstādēm, vērojot cilvēku, kuri aplūkoja viņa fotogrāfijas, sejas, pārsteidza šo cilvēku skatiens. Tajā brīdī viņš apjauta, cik ļoti svarīgi viņam ir dalīties ar savu mākslu, un viņš sajūtās laimīgs. Pēc mirkļa viņam prātā ienāca cita doma – Andrs būtu gribējis dalīties ar šo sajūtu ar visu pasauli, tomēr te viņš pēkšņi sabruka, saprotot, ka tas nav iespējams, jo tūkstošiem cilvēku nebūtu iespējas izbaudīt šo skaistumu, jo viņiem ir liegta viena no lielākajām dabas dāvanām: redze. Tobrīd brīdī Andrs saprata, kas darāms:

jānodod aklie cilvēki iespēja izbaudīt vizuālo mākslu.

Pasaulē, kur sabiedrība invaliditāti uztver tikai kā ierobežojumu vai trūkumu, Andrs nolēma šo uztveri pilnībā mainīt un parādīt visiem, ka pat cilvēki bez redzes, ja viņiem tiek doti pareizie instrumenti, var aktīvi piedalīties mākslas pasaules norisēs, ka arī viņiem ir milzīgs mākslinieciskais potenciāls, ko var un vajag izteikt un ar ko var un vajag dalīties ar pārējo sabiedrību.

No šīs atklāsmes radās vēlšanās izveidot sociālu uzņēmumu. Nevis NVO vai labdarības organizāciju. Andra darbība un aklie cilvēki, kas tajā piedalītos, radītu peļņu līdzīgi kā jebkurš cits uzņēmums. Viņš atrotīja piedurknes un kopā ar dažiem draugiem un kolēģiem radīja BlindArt. Sākumā projekta ietvaros tika organizētas fotogrāfijas un taktilās glezniecības izstādes un darbnīcas bērniem (un vēlāk arī pieaugušajiem), ko vadīja aklie mākslinieki, kas mācīja citiem savu tehniku un pārdeva savus mākslas darbus. Parasti tās norisinājās tirdz-

“Nav viegli pateikt bērnam, ka, izaugot liels, viņš nebūs lidmašīnas pilots, tomēr te slēpjas šī darba lielā vērtība – mācīt bērniem izmantot savu talantu un virzīt viņus pareizā ceļa virzienā.”

- ANDRS HERMANIS

niecības centros un līdzīgās vietās, kas piedāvāja tās uzņemt. Desmit gadus Andrs un viņa komanda vadīja projektu, iesaistot aptuveni 300 aklus cilvēkus, sākot no bērniem līdz pieaugušajiem. Taču šajā laikā viņiem neizdevās to padarīt par uzņēmumu galvenokārt finansējuma trūkuma dēļ.

Beidzot, pirms sešiem mēnešiem, pateicoties tam, ka kļuva pieejami ES sociālie fondi, Andrs saņēma grantu, kas deva iespēju kļūt par sociālo uzņēmumu. Šodien BlindArt strādā deviņi cilvēki, no kuriem četras ir aklas sievietes, kas aktīvi strādā, mācot mākslu un radot neticamus mākslas darbus.

Kaspars Spunde,
Čiekurkalna
attīstības
biedrība

KASPARS SPUNDE ir viens no gandrīz 8000 Čiekurkalna iedzīvotājiem. Čiekurkalns ir viens no vecākajiem 58 Rīgas rajoniem.

Izstaigājot kopā ar Kasparu rajona ielas un parkus, uzreiz rodas iespaids, ka viņš labi pārzina šo vietu. Cilvēki ik uz stūra sveiciena vai uzsmaida viņam. Pavisam noteikti ir jūtama kopienas izjūta. Taču tā Čiekurkalnā nav bijis vienmēr. Tikai pirms trim gadiem Kaspars līdzīgi jebkuram citam šīs apkaimes iedzīvotājam vadīja ikdienas dzīvi, veda bērnus uz skolu un dzīvoja šeit bez jebkādam īpašām saitēm ar kaimiņiem. Tomēr kādu dienu viņa dzīvē ienāca pārmaiņas, un līdz ar to mainījās arī visa šīs topošās kopienas dzīve.

Viss aizsākās pirms aptuveni trim gadiem krustojumā, kas ironiski kļuvis par svarīgu Čiekurkalna iedzīvotājiem. Tas bija ļoti bīstams krustojums. To bija grūti šķērsot gan gājējiem, gan automašīnām. Avārijas notika gandrīz katru otro dienu, un tad Kaspars nolēma ierosināt lūgumu, lai piespiestu pašvaldību šajā sakarā rīkoties un padarīt to cilvēkiem drošāku. Saņemtā atbilde viņu šokēja: avārijas nebija

tik smagas, šeit vēl nebija notikuši nelaimes gadījumi ar bojāgājušajiem, un pašvaldība negrasījās rīkoties. Vai tas nozīmēja, ka, lai padarītu krustojumu drošāku, ir jāgaida, lai kāds ietu bojā? Jāsagaida, lai notiek ļaunākais, pirms kaut kas tiek mainīts? Kaspars to nevarēja pieņemt un nolēma rīkoties. 2015. gada 12. jūnijā tika dibināta “Čiekurkalna attīstības biedrība”.

Sākotnēji jaundzimušo NVO veidoja tikai Kaspars un divi viņa draugi; šodien forumā aktīvi piedalās vairāk nekā piecdesmit cilvēku, un aptuveni četrdesmit cilvēki ir biedrības biedri. Viņi visi ir Čiekurkalnieši. Latvijā šī nav izplatīta prakse. Cilvēki sākumā domāja, ka biedrība saņem samaksu un dara to personiskā izdevīguma dēļ. Pamazām iedzīvotāji saprata, ka visi dalībnieki strādā uz brīvprātības pamatiem. Viņi to dara, jo vēlas labāku sabiedrību saviem bērniem. Tā ir attieksme. Visgrūtāk saprast Kaspara centienus ir vecākajai apkaimes paaudzei. Reiz kāda sirmgalve viena no apkaimes pasākumiem laikā viņam teikusi: “Kāds mums ir labs mērs!”.

Galvenais finansējuma avots ir partnerības un sponsoru sadarbība ar uzņēmējiem un amatniekiem. Piemēram, tā tika finansēta slaveno “Latvijas šūpoļu” būvniecība. Milzīgās šūpoles ir novietotas tieši pretī bēdīgi slavenajam krustojumam. Tās kalpo

“Neprasi, ko Čiekurkalns var dot tev, prasi, ko tu vari dot Čiekurkalnam!”

- KASPARS SPUNDE

ne tikai kā cilvēku satikšanās un atpūtas vieta, bet ir noderīgas visai kopienai: saskaņā ar vecu latviešu tradīciju kārtīga izšūpošanās Lieldienās garantē aizsardzību pret odiem visu vasaru!

Kas noticis ar jau minēto krustojuma problēmu, kas bija visa aizsākums? Tā vēl nav atrisināta, bet pirms sešiem mēnešiem pašvaldība ir apsolījusi gada laikā krustojuma vietā izveidot apļa kustību – Kaspars un viņa līdzpilsoņi rūpīgi sekos līdzi šī solījuma izpildei

Krišjānis Liepa,
RepairCafe Rīga

KRIŠJĀNIS LIEPA ir dzīvespriecīgs 26 gadus jauns vīrietis. Dzimis Bauskā – nelielā pilsētā netālu no Rīgas. Līdzīgi daudziem citiem jauniešiem arī viņš pēc vidusskolas beigšanas īsti nezināja, ko darīt dzīvē. Vienīgais par ko viņš domāja 18 gadu vecumā, kad bija jāizvēlas studiju virziens, bija iespēja gūt panākumus un nopelnīt. Tāpēc viņš iestājās prestižajā Rīgas Ekonomikas augstskolā. Studiju gados Krišjānis apguva standarta ekonomikas pasaules likumus, kur tiek mācīts, ka peļņa ir jebkuras citas norises dzinējspēks un ka pastāvīgs patēriņš pieaugums ir ekonomikas izaugsmes atslēga.

Bet, kamēr viņa studiju biedri sāka justies piederīgi prestižajai elitei, kas kādu dienu nopelnīs daudz naudas, Krišjānim tas sāka kļūt mazsvarīgi. Tas viņā pamazām veidoja noliegumu pret šāda veida vērtībām un vēl vairāk pret šāda

veida ekonomisko domāšanu. Krišjānis sāka pats sev uzdot jautājumus: kāda ir šāda ekonomiskā modeļa ietekme uz vidi? Vai tiešām ir pareizi, ka no ekonomikas izaugsmes ieguvēji ir tikai neliela grupiņa elitei piederošo cilvēku? Vai šī ir vienīgā iespējamā ekonomiskā struktūra? Atbildes nebija ilgi jāmeklē, un jaunais vīrietis saprata, ka šī nav tā pasaule, kuras daļa viņš vēlas būt.

Tomēr pēc uzņēmējdarbības un vadības izglītības iegūšanas Krišjānis no ekonomikas jomas neaizgāja. Viņš nolēma, ka izmantos savas zināšanas, lai veicinātu pilnīgi atšķirīgu ekonomikas formu: tādu, kas ir taisnīga un ilgtspējīga, kur visa dzinējspēks nav peļņa un neierobežota konkurence, bet otrreizējā pārstrāde, zema ietekme uz vidi un dalīšanās.

Tāpēc Krišjānis kopā ar dažiem draugiem 2017. gada augustā nodibināja Repair Café Rīga. Jaundzimušās NVO galvenais darbības mērķis ir organizēt pasākumus, lai mācītu cilvēkiem salabot un pārstrādāt atkritu-

mus un lietas. Tā ir vieta, kur dalīties ar zināšanām un izplatīt tās ar mērķi veicināt atbildīgu un ilgtspējīgu patēriņu. Šī ideja sekmīgi izplatās, un ar Krišjāņa un viņa draugu palīdzību visa Latvijā strauji veidojas remonta kafējnīcu tīkls.

“Daži pasākumi ir organizēti sadarbībā ar vietējām biedrībām, kas nozīmē, ka tajos ir piedalījušies daudzi vecāka gadagājuma cilvēki un pensionāri. Mēs sapratām, ka gados vecākie cilvēki ir ļoti vērtīgs tehnisko zināšanu un remonta prasmju avots. Viņi, atšķirībā no mums, jaunākās paaudzes, ir auguši Padomju Savienībā nevis kultūrā, kur viss nederīgais tiek izmests. Es esmu pārliecināts, ka šādas vietas izveidošana, kur var tikties un ar zināšanām apmainīties paaudzes, kuras šķir daudz gadu, piešķir mūsu darbam papildu pievienoto vērtību.”

- KRIŠJĀNIS LIEPA

Daiga Krūmiņa,
biedrība
"Partnerība
Daugavkrasts"

DAIGA KRŪMIŅA ir vietējās rīcības grupas, biedrības „Partnerība Daugavkrasts” administratīvā vadītāja. Augustā organizācijai būs 10 gadi. Daiga tajā darbojas tikai kopš 2016. gada. Agrāk viņa strādāja Zemkopības ministrijā, bet tad izlēma mainīt darbavietu, lai veidotu ciešāku saikni ar vietu, ko tikai pāris gadus atpakaļ bija izvēlējusies savām mājām. Viņai ir trīs bērni, kas apmeklē skolu Ķekavas pagastā, un viņa vēlas, lai tie izaug skaistā un motivējošā vidē.

Organizācijas mērķis ir virzīt cilvēkus aktīvai dalībai vietējās sabiedrības dzīvē, lai to darītu labāku un atsaucīgāku iedzīvotāju vajadzībām. Tā palīdz NVO, uzņēmējiem un privātpersonām, organizē forumus, kuros katrs var paust savas intereses, runāt par vajadzībām un problēmām, un pēc tam

izmanto šo informāciju vietējās attīstības stratēģijas veidošanai.

Viens no veiksmīgākajiem projektiem, ko organizējusi Daiga, ir „Trepes”. Tas ir ilgtspējīgas attīstības projekts. Rīkoti fizisko aktivitāšu pasākumi, interaktīvās spēles un semināri par atkritumu šķirošanu un vides aizsardzību ļauj viņai domāt, ka daudzi vietējie bērni ir apguvuši vērtības, kas ir ilgtspējīgas attīstības pamatā. Viņas pašas bērni arī vienmēr piedalās šāda veida pasākumos, viņiem tie ļoti patīk, un tas parāda Daigai, ka viņas darbam ir rezultāts. Projekta tiešā ietekme aptvēra aptuveni 1500 cilvēku, lēsts, ka netieši tas skāris gandrīz 30 000 cilvēku. Projekts bija tik veiksmīgs, ka tagad top plāns mainīt stratēģiju un iekļaut tajā vairāk aktivitāšu un pasākumu par ilgtspējīgas attīstības jautājumiem. Saskaņā ar Daigas teikto, ilgtspējīga attīstība skar mūs visus kā planētas pilsoņus; rūpēties par to ir mūsu pienākums, nevis izvēles jautājums.

„Bērni mācās neticami ātri, un, kad viņi ir mājās, viņi turpina vecākiem mācīt visu interesanto, ko ir uzzinājuši. Tāpēc, ja vēlamies glābt planētu, mums jāsaik ar viņiem. Viņi ir mūsu nākotne un mūsu cerība.”

- DAIGA KRŪMIŅA

Sanita Ribena,
Mana Jūra

Foto autors: Krišjānis Piliņš

SANITA RĪBENA ir Latvijas sieviete, brīvdomātāja, kas padarījusi savu aizraušanos ar vidi par savu darbu. Pēc filozofijas izglītības diploma saņemšanas Sanita vienmēr izjutusi nepieciešamību darīt darbu, kurā varētu paveikt kaut ko konkrētu sabiedrības labā. Vienlaicīgi viņa vienmēr izjutusi īpašu jutību pret vidi: “Mēs esam daļa no dabas, tāpēc tās aizsardzībai vajadzētu būt vienam no mūsu instinktiem.” Diemžēl viņa zina, ka vienmēr tā nenotiek: “Daudziem cilvēkiem vide nav prioritāte, pirmais šķērslis ir cilvēku prātā”. Šī iemesla dēļ 2016. gadā Sanita sāka strādāt projektā “Mana jūra”. Tas ir projekts, ko 2012. gadā uzsāka starptautiska NVO “Vides izglītības fonds”.

Projekta mērķis ir divējāds: no vienas puses, tas veicina kopienas apziņas veidošanu un izglītošanu par vides aizsardzību, no otras puses, tiek organizētas konkrētas ekspedīcijas, lai attīrītu piekrasti. Katru jūliju organizācijas brīvprātīgie dodas ceļā no Lietuvas robežas, lai noietu gandrīz 500 km pa Latvijas piekrasti, sakopjot to līdz pat Igaunijai. Sanitai ir milzīgs prieks redzēt tik daudz cilvēku, kas sadarbojas tik svarīgā kopējā ieguvuma vārdā. Papildus atkritumu vākšanai savāktie materiāli tiek ierakstīti katalogā un analizēti, lai ilgtermiņā varētu noteikt galvenos atsevišķos piesārņojuma avotus un strādāt ar pašvaldībām, lai tos novērstu un uzturētu jūru un pludmales tīras.

“Mēs visi esam daļa no dabas, tās aizsardzība man personiski ir kaut kas dabisks un instinktīvs.”

- SANITA RĪBENA

Sanita nodarbojas ar sabiedrisko attiecību jautājumiem un informācijas un datu izplatīšanu, izmantojot sociālos medijus. Viņas personiskais mērķis ir radīt tīklu, pamatojoties uz vienotu izpratni par kopīgām vērtībām par kolektīvo atbildību un rūpēm par vidi. Tikai cilvēki ir tie, kas paši var mobilizēt spēkus, lai padarītu labāku vidi, kurā viņi dzīvo.

Zane Ruģēna,
Zemes draugi

100 kailcirtes Latvijas simtgadei ir vairāku organizāciju un privātpersonu aizsākta iniciatīva, lai vērstu sabiedrības uzmanību uz Zemkopības ministrijas ierosinātajiem grozījumiem Ministru kabineta "Noteikumos par koku cīršanu mežā". Grozījumi atļautu kailcirtes Rīgas jūras un Baltijas jūras piekrastē, kā arī samazinātu izcērtamo koku caurmēru visā Latvijā, tādējādi atļaujot cirst arvien jaunākus mežus.

PAR INICIATĪVU NĒ GROZĪJUMIEM ATKLĀTĀ VĒSTULE FOTOKONKURSS

ZANE RUĢĒNA ir vides aktiviste ar vairāk nekā 10 gadu pieredzi aktīvi darbojoties arī biedrībā “Zemes draugi”. Viņas aizraušanās ar aktivismu un darbu sabiedrības labā ir balstīta pārliecībā, ka, redzot netaisnību, ir jāveido vide risinājuma meklēšanai.

Iniciatīvas “100 kailcirtes Latvijas simtgadei” virsmērķis bija veicināt demokrātisku lēmumu pieņemšanu par valstij piederošu mežu resursiem, iesaistot sabiedrību un iestājošos par dabas vērtībām plašākā kontekstā.

Zemkopības ministrija virzīja tiesību aktu grozījumus, kas atļautu kailcirtes noteiktās zonās Rīgas jūras un Baltijas jūras piekrastē, kā arī samazinātu izcērtamo koku caurmēru visā Latvijā. Ministrijas virzītajos grozījumos netika veikts pietiekams izvērtējums uz vidi, minimāli tika uzklauti vides organizāciju iebildumi, kā arī bija nepietiekošs ekonomiskais izvērtējums, domājot par ieguvumiem un to meža daļu, kas ir ārpus cirsma.

Akcija noritēja laikā, kad Latvija gatavojas simtgades svinībām un tiek uzsvērtas Latvijas dabas vērtības un skaistums, meklēti simtgadīgi koki... un paralēli tam tiek piedāvāti grozījumi, kas varētu būtiski ietekmēt gan Latvijas ainavu, gan ekoloģiju. Radās loģisks jautājums: “Vai tiešām dāvana Latvijai simtgadē ir jaunas kailcirtes?”

Akcija izvērtās kā sadarbības platforma dažādām organizācijām un aktīvistiem, veidojot darba grupas un plānus. Burtiski no nekā tika veidota kampaņa, kas vērsa uz sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanā. Kopā apvienojās septiņas NVO, kā arī pieaicinātās arvien jauni brīvprātīgie, kuru dzīve ikdienā nav saistīta ar vides aizsardzību. Viens otru atrada un kopā darbojās aktīvi cilvēki, kam patiesi rūp!

Zemes draugi kā vides organizācija, kurai būtisks arī demokrātiskas un vides tiesību jautājums, akcijā uzsvēra – “mežs nav tikai kubikmetri un peļņa, tās ir mūsu tiesības uz tīru, drošu vidi un dabas resursiem. Valsts meži pieder mums, bet cik daudz mēs zinām par to patieso stāvokli un cik daudz varam līdzdarboties lēmumu pieņemšanā par to apsaimniekošanu? Vienam tas izpaužas kā ainava, citam, kā sēņošana vai pastaiga mežā. Mežs ir vide, kas ir būtiska sabiedrībai, tajā pašā laikā esot unikāla dabas vērtība, ar savu ekosistēmu, kas ir saudzējama, ilgtspējīgi kopjama un apsaimniekojama”.

“Mūsu mērķis nav iet ielās un celt nekārtības, ne arī graut valsts ekonomiku. Mēs vēlamies nodrošināt un veicināt līdzsvaru starp ekonomiskām, dabas un sabiedrības interesēm, veicinot sabiedrības iesaisti jautājumos, kas tieši skar tās tiesības uz vidi un pienākumu pret dabas aizsardzību. Šis valsts meži pieder Tev, man, visiem mums! Tās ir mūsu tiesības un atbildība, jo meži ir daba, kas ir saudzējama.”

- ZANE RUĢĒNA

Miks Muižarājs,
Saldus
Aizsardzības
biedrība

MIKS MUIŽARĀJS ir jauns Saldus iedzīvotājs. Saldus ir pilsēta Latvijā ar mazliet vairāk nekā 12 000 iedzīvotāju.

Līdzīgi daudziem citiem 20-gadniekiem, neskatoties uz pieķeršanos savai zemei un savai ģimenei, kā arī tam, ka viņam bija darbs televīzijā, kādu dienu Miks nolēma pamest savu mierīgo un rutīnas dzīvi un doties jaunu piedzīvojumu meklējumos.

Viņa ceļojums sākās Etiopijā. Tur viņš daudz ko iemācījies un apguvis kādu ļoti svarīgu mācību – tā vietā, lai tikai ņemtu, labāk ir kaut ko dot sabiedrībai. Strādājot Addis Abeba universitātē, viņš atklāja starptautiskās sadarbības pasauli un saprata, ka šis būs arī viņa ceļš. Nākamais viņa ceļš veda uz ASV, lai studētu starptautisko attīstību Ņujorkas universitātē. Pēc universitātes diploma iegūšanas Miks vēl vairākus gadus turpināja ceļot, liekot lietā savas zināšanas dažādās pasaules nabadzīgākajās valstīs, piemēram, Ekvadorā un Timor Leste. Taču pēc visiem ceļojumiem pienāca diena, kad Miks jūta, ka ir jāapstājas. Kaut kas viņam teica, ka ir brīdis, lai kaut ko darītu savas valsts labā. Tā 2016. gadā viņa garais ceļojums noslēdzās. Miks atbrauca mājās, un atgriešanās Saldū iezīmēja jauna stāsta sākumu.

Apstākļi sakrita tā, ka tūlīt pēc atgriešanās Miks piedalījās sabiedriskajā apspriešanā, ko organizēja vietējie aktivisti par jauna bīstamo atkritumu poligona izveidošanu tikai 600 metru attālumā no pilsētas. Tā bija trešdienā, un pusdienlaikā sanāksmē piedalījās vairāk nekā 300 cilvēku. Iedzīvotāji bija ļoti informēti un apņēmības pilni atmastot šīs iniciatīvas radīto apdraudējumu sabiedrības vides un sanitārajai drošībai. Miks ļoti labi atceras to dienu, kad viņš lūkojās uz dūmīgo pūli, kas bija vienots un apņēmības pilns cīnīties par kopējo labumu. Šis spēks viņu pārsteidza. Tāpēc sanāksmes beigās Miks ierosināja pārveidot šo atsevišķo iniciatīvu par patiesu un pastāvīgu organizāciju.

Tā tika dibināta Saldus Aizsardzības biedrība. Organizācija dzima, lai cīnītos pret piesārņojoša industriāla objekta izveidošanu. Nav noslēpums, cik grūti ir uzvarēt cīņu, kad neliela kopiena saskaras ar milzīgas korporācijas pretsparu un vietējām un valsts iestādēm, kas to aizstāv.

Objekts vēl joprojām ir atvērts, darbojas un piesārņo, joprojām norisinās tiesvedība. Daļēji sakāve Saldus Aizsardzības biedrību nav apturējusi. Šodien organizācija ar lielu apņēmību

veicina sabiedrības aktīvu un konstruktīvu līdzdalību vietējās pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā, un, pateicoties tam, pašvaldībai ir kļuvis arvien grūtāk pieņemt pretrunīgus lēmumus, kas vērsti pret kolektīvajām interesēm.

Piedzīvojot darbības pacēlumus un kritumus, Saldus Aizsardzības biedrības iesaistīšanās politiskajās debatēs noteikti ir savīļņojusi dzīvi mazajā pilsētiņā, kas ir gatava cīnīties par savām tiesībām. Mikam šis ir tikai jauna ceļojuma aizsākums. Šoreiz tas būs ceļš uz Saldus reģiona ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu visas sabiedrības interešu labā.

Imants Breidaks,
Mana Balss

Atbalsti ManaBalss.lv
Ja katrs no mums ziedotu vismaz 5 eiro, mēs varētu nosegt gada izmaksas un attīstīt jaunā digitālās demokrātijas platforma, lai tu varētu ietekmēt politiku Latvijā.
Lūdzu palidzi mums sasniegt lēcēro – kļūsti par ziedotāju!

ManaBalss.lv ziņas skatīt visas >

Iniciatīvai 100% uzvara, prezidents izsludina likuma grozījumus! pirms nedēļas

4. jūlijā Valsts prezidents izsludināja grozījumus Seksuālās un reproduktīvās sistēmas likumā, kurā netika iekļauti G.Belēviča iepriekš ierosinātie grozījumi par aizliegumu nedzemdējušām sievietēm ziedot savas oļšņas.

Positīvais iznākums ir pateicoties sabiedriskajai aktivitātei vairāk nekā divarpus gadu garumā - ManaBalss iniciatīvai Par sievietes tiesībām lemt par savu ķermeni, ar tās palīdzību jautājumam pievērstajai uzmanībai, sabiedrības iesaistei gan skaidrojošajā darbē sabiedrībai un medijiem, kā arī iniciatīvas parakstītāju un atbalstītāju organizētajiem 3 piketiēm.

Šis lēmums ir apliecinājums, ka pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska loma lēmumu pieņemšanas procesā, un joprojām ir iespējams mainīt deputātu lēmumus ar argumentiem!

[Dalies](#)

Aktuālās iniciatīvas skatīt visas >

GARĀKĀS DARBESPĒJAS LAPAS VECĀKIEM, KURU BĒRNI CĪNĀS AR SMĀGĀM DIAGNOZĒM!

KOPĀ PANĀKTAIS IEDVESMO!
50%
NO INICIATĪVĀM,
PAR KURĀM LEMTS,
IR POZITĪVI
IETEKMĒJUŠAS LIKUMUS!

ManaBalss.lv
labās ziņas - Tavā
e-pastā!

Mums ir daudz labu
launumu - orībam dar

Pieredzes pārņemšanas projekts ir stāsts par demokrātijas kopšanu un vairošanu gan mājās, gan kaimiņos. Nodibinājuma "Sabiedrības Līdzdalības Fonds", ko plašāk pazīstam kā Manabalss.lv, vadītājs IMANTS BREIDAKS ir pārliecināts, ka šī ir Latvijas pēdējā neatkarība. Tieši tāpēc mums ir jādara viss, lai padarītu Latviju par savu sapņu zemi. Manabalss.lv pieredze rāda, ka mirkli, kad organizācija ir stabila un ar stabilām vērtībām, tai ir jāaug savā attīstībā un jābūt gatavai dot un darīt vairāk.

ManaBalss.lv ir sabiedrības līdzdalības platforma, kas sniedz tās lietotājiem iespēju mainīt savu valsti – Latviju. Ierosināt jaunas idejas jauniem likumiem, nogādājot tos līdz lēmumpieņemējiem Saeimā.

<https://manabalss.lv>

Tā ir sekmīgākā šāda veida platforma pasaulē. Digitālās demokrātijas jomā Latvija ir sasniegusi ļoti labu rezultātu, esot veiksmīgs piemērs citām valstīm.

Kolektīvā sadarbība veido spiedienu uz politikas veidotājiem, kas ir ļoti būtiski jaunajās demokrātijās. Manabalss.lv vadītājs uzsver, ka tas ir veids, kā padarīt Latviju labāku, stabilāku un sekmīgāku.

Ar Ārlietu ministrijas atbalstu tika īstenots pieredzes pārņemšanas projekts – atbalsts demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības attīstībai Ukrainā – Mij golos. Tas ir pieredzes pārņemšanas projekts, ko īstenoja Manabalss.lv. Platforma Mij golos ir oficiāli palaista un nodrošina digitālās demokrātijas attīstīšanu Ukrainā.

Ar piesaistīto ministrijas finansējumu attīstības sadarbībai tika nodrošināta projekta pirmā fāze – komandas un platformas izveide, taču pietrūka finansējuma informācijas kampaņai, lai nodrošinātu platformas nokļūšanu pie Ukrainas iedzīvotājiem.

“Nedarīšana nepalīdz nevienam!”

- IMANTS BREIDAKS

Pieredzes pārņemšanas procesā parādījās būtiski izaicinājumi, kā, piemēram, citāda politiskā un mediju vide, kas liedza piekļuvi mediju videi finansējuma trūkuma ietvaros. Patiess izaicinājums ir arī metodikas un prakses pielāgošana valstij, kas ir 20 reizes lielāka, uzsver ManaBalss.lv vadītājs Imants Breidaks.

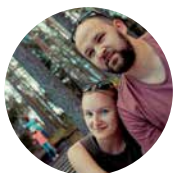
“Es vēlētos, lai arī citas organizācijas apzinās, ka demokrātija ir vērtība, kas ir jāaizstāv arī ar reāliem soļiem. Vārda brīvība šobrīd tiek veiksmīgi izmantota, lai dekonstruētu demokrātiju.”

- IMANTS BREIDAKS

17 SADARBĪBA MĒRĶU
ĪSTENOŠANAI

Paula un Emils Anškens

“21. jūnijā es un Paula Anškens kļuvām par vienu ģimeni. Tā kā cilvēki labprāt skatās kāzu fotosesijas, nolēmām mūsu fotosesiju radīt ar pievienoto vērtību. Vēlamies aktualizēt ANO ilgtspējības attīstības mērķus, tāpēc izvēlējamies 8, mūsaprāt, Latvijā aktuālākos mērķus, par kuriem būtu vērts ikdienā piedomāt un ar kuru ieviešanu Latvijai nav pilnībā sekmējies.”

- EMĪLS ANŠKENS

1. MĒRĶIS.
Visur izkaust nabadzību - visās tās izpausmēs.
“Par 30% pieaudzis nabadzības riska indekss cilvēkiem pēc 65 gadu vecuma”

3. MĒRĶIS.
Nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem
“Par ceturtdaļu pieaudzis HIV/AIDS Latvijā inficēto cilvēku skaits”

4. MĒRĶIS.
Nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību un veicināt mūžizglītības iespējas
“Arvien vairāk jauniešu izvēlas vispārējo izglītību, nevis profesionālo”

8. MĒRĶIS.
Veicināt noturīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību, kā arī cilvēka cienīgu darbu visiem
“Palielinājusies reģionālā ienākumu nevienlīdzība”

9. MĒRĶIS.
Veidot noturīgu infrastruktūru, veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu industrializāciju un sekmēt inovācijas
“Par trešdaļu samazinājies atbalsts pētniecībai”

16. MĒRĶIS.
Veicināt miermīlīgu un iekļaujošu sabiedrību ilgtspējīgai attīstībai, nodrošināt taisnīgas tiesas pieejamību visiem un izveidot efektīvas, atbildīgas un iekļaujošas institūcijas visos līmeņos
“Palielinājies bērnu skaits, kuru vecākiem atņemtas bērna aprūpes tiesības”

10. MĒRĶIS.
Samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē
“Palielinājies Džini indekss”

12. MĒRĶIS.
Nodrošināt ilgtspējīgu patēriņa paradumus un ražošanas modeļus
“Palielinājies radīto sadzīves atkritumu daudzums”

Latvijas Platforma
attīstības sadarbībai
2018